

PROGRAM EDUKACJI EKOLOGICZNEJ

Załącznik Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Lubawka na lata 2009-
2012 z perspektywą do 2015 roku)

GMINA LUBAWKA
POWIAT KAMIENNA GÓRA
WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

Opracowali:
Grażyna Marlinga,
Janusz Marlinga
z zespołem

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
1.1 MIĘDZYNARODOWE UWARUNKOWANIA EDUKACJI I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ	3
1.2 POLSKIE UWARUNKOWANIA EDUKACJI I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ	4
1.2.1 <i>II-ga Polityka Ekologiczna Państwa</i>	4
1.2.2 <i>Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej</i>	5
1.2.3 <i>Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego</i>	5
2. CELE PROGRAMU.....	6
2.1 UWARUNKOWANIA CELÓW ZAKŁADANYCH DLA PROGRAMU	6
3. SFERY WPROWADZANIA EDUKACJI EKOLOGICZNEJ.....	7
4. FORMY DZIAŁANIA.....	8
5. EDUKACJA FORMALNA	8
6. WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZEŃSTWEM – ASPEKTY PRAWNE	10
6.1 USTAWODAWSTWO UNII EUROPEJSKIEJ	11
6.2 PRAWODAWSTWO POLSKIE	11
7 WYKORZYSTYWANIE ZADAŃ WŁASNYCH DO DZIAŁALNOŚCI PROEKOLOGICZNEJ ..	13
7.1 DZIAŁANIA WŁASNE	13
7.2 INSTYTUCJONALNY UDZIAŁ W IMPREZACH PROEKOLOGICZNYCH	14
7.3 UDZIAŁ W IMPREZACH PROFILOWANYCH	15
8. WSPÓŁPRACA Z INNYMI INSTYTUCJAMI	16
9. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI	18
10. DZIAŁALNOŚĆ ADMINISTRACYJNA.....	18
11. MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PROGRAMÓW.....	20
12. LITERATURA I POMOCE	21
13. PRZYKŁADOWE MATERIAŁY POMOOCNE W EDUKACJI EKOLOGICZNEJ	22

1. Wstęp

Program edukacji ekologicznej zazwyczaj jest traktowany jako bardzo oficjalny składnik programu nauczania w danej jednostce organizacyjnej czy samorządowej. Przy takim charakterze i przeznaczeniu, faktyczny program edukacji ekologicznej powinien stanowić dokument dydaktyczny, który pozwoli nauczycielom prowadzić kierunkowe zajęcia na specjalistycznych przedmiotach szkolnych. Zgodnie z umową zawartą między Gminą Lubawka, a wykonawcami tego opracowania, niniejszy dokument nie będzie spełniać kryterium programu dydaktycznego, a będzie jedynie materiałem pomocniczym czy też rozwinięciem do części edukacyjnej Programu Ochrony Środowiska i Planu Gospodarki Odpadami dla Gminy Lubawka. Można skłonić się ku stwierdzeniu, że związku z tym bardziej będzie on wypełniał rolę materiału wspomagającego komunikację społeczną w gminie.

Ponieważ POŚ i PGO dla Gminy Lubawka będą dotyczyły okresu 2009-2012 oraz perspektywy do 2015 roku, to także program edukacji będzie kojarzony z tym okresem. Jak zaznaczono w POŚ, edukacja proekologiczna powinna towarzyszyć i być prowadzona w ciągły sposób, bowiem jest procesem długotrwałym, prowadzącym do zmiany przyzwyczajeń czy do przezwyciężenia złych nawyków. Z tego też powodu w tym opracowaniu nie będzie się przypisywać konkretnych dat wykonania poszczególnych działań, bo ten program i jego założenia będzie dotyczył realizacji celów nakreślonych latami 2009-2012 z perspektywą do 2015 roku.

1.1 Międzynarodowe uwarunkowania edukacji i komunikacji społecznej

Najważniejszym międzynarodowym dokumentem dotyczącym edukacji ekologicznej jest opracowana w ramach IEEP (the International Environmental Educational Programme) Międzynarodowa Strategia Edukacji Środowiskowej (International Strategy for Action in the Field of Environmental Education and Training for the 1990s). Ostateczna wersja tego dokumentu (Moskwa 1987) została podpisana przez 100 państw, w tym przez państwa, które od 1992 roku integrują się w UE. "Międzynarodowa Strategia Edukacji Środowiskowej" stała się podstawą dla kolejnych dokumentów dotyczących edukacji ekologicznej, w tym dokumentów Unii Europejskiej. Z dokumentów tych wynika, że edukacja ekologiczna w polityce ekologicznej UE, ma obok informacji, znaczenie priorytetowe.

W roku 1993 Parlament Europejski umocnił stanowisko UE wobec edukacji ekologicznej zobowiązując kraje członkowskie i Komisję Europejską do włączenia edukacji ekologicznej do wszystkich aspektów edukacji i wszystkich jej poziomów. Rezolucja Parlamentu Europejskiego podkreśla równocześnie fundamentalną rolę szkół i nauczycieli we wdrażaniu i rozwoju tej edukacji. Piąty Program Ochrony Środowiska UE (Fifth European Community Environmental Programme) zatytułowany "W stronę zrównoważonego rozwoju" powstał w czasie, kiedy uświadomiono sobie w pełni uzależnienie trwałego rozwoju gospodarczego od troski i dbałości o środowisko naturalne. Znalazło to swój wyraz w Traktacie z Maastricht. W traktacie tym wszelkie działania na rzecz środowiska naturalnego w tym edukacja ekologiczna traktowane są jako niezbędne dla rozwoju wspólnoty. W ramach Piątego Programu rozwinęła się także współpraca na rzecz ochrony środowiska z krajami

kandydującymi do członkostwa, a także na forum światowym. Powstawały, były realizowane i wspierane merytorycznie i finansowo międzynarodowe programy edukacji ekologicznej, do których zapraszano wtedy Polskę.

Kolejny, szósty program działań w dziedzinie środowiska naturalnego "Środowisko 2010: Nasza przyszłość zależy od naszego wyboru" (Environment 2010: Our Future, Our Choice) na lata 2001-2010 opublikowany został w styczniu 2001. Komisja Europejska zaplanowała w nim jako priorytetowe przeciwdziałanie zmianom klimatycznym, ochronę bioróżnorodności, oszczędne wykorzystanie zasobów naturalnych połączone z rozwojem gospodarki odpadami oraz dbałość o wpływ środowiska na zdrowie (surowsze normy). Po raz kolejny akcentuje się fundamentalną rolę edukacji ekologicznej. Jej realizowanie zapewni wdrożenie prawa ekologicznego, bliską współpracę między różnymi sektorami w celu znalezienia najlepszych rozwiązań, usprawni przepływ informacji. W takim duchu powinny być kształtowane wszystkie programy edukacji z jakimi będziemy mieli do czynienia czyli np. Narodowy Program Edukacji Ekologicznej czy Program Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska Program edukacji ekologicznej dla Gminy Lubawka został opracowany w oparciu o te dokumenty.

1.2 Polskie uwarunkowania edukacji i komunikacji społecznej

O kwestii edukacji ekologicznej mówi w Polsce kilka dokumentów na poziomie krajowym, a także dokumenty dotyczące ochrony środowiska, poruszające kwestie edukacji i opracowywane na szczeblach lokalnych. Jedynie dla przypomnienia i wykazania zgodności niniejszej dokumentacji z podstawowymi dokumentami kierunkowymi dotyczącymi edukacji ekologicznej, poniżej zostaną przytoczone ich podstawowe założenia.

1.2.1 II-ga Polityka Ekologiczna Państwa

II-ga Polityka Ekologiczna Państwa przyjęta została przez Sejm RP w lipcu 2001 roku. Wymienia ona jako instrumenty m.in. dostęp do informacji, edukację ekologiczną i udział społeczny. Zawiera m. in. wskazówki i wytyczne dla uwzględniania zagadnień ochrony środowiska w programach sektorowych, harmonogramy zadań wynikających z polityki ekologicznej państwa, zwłaszcza zadań nakładanych na administrację publiczną, a także podaje szacunek kosztów osiągnięcia wyznaczonych celów.

Przewidziane w Programie Wykonawczym Polityki przedsięwzięcia dotyczące dostępu do informacji, edukacji ekologicznej i udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz środowiska, obejmują zadania w zakresie:

- tworzenia, zgodnie z wymaganiami ustawy Prawo ochrony środowiska, publicznych rejestrów i elektronicznych baz danych o środowisku, ułatwiających dostęp obywateli do informacji gromadzonych i przechowywanych przez organa administracji;
- stworzenia uzgodnionych zasad współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi i społecznymi organizacjami ekologicznymi.

Zakłada się, że instytucje publiczne udzielą wsparcia działaniom edukacyjnym i promocyjnym organizacjom, które chciałyby przekazywać treści związane z ochroną środowiska czy rozwijać różne formy edukacji ekologicznej. Polityka Ekologiczna wśród przewidywanych zadań wymienia również dofinansowanie wybranych projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe zgodnie z obowiązującymi zasadami dofinansowania działań w dziedzinie edukacji ekologicznej oraz stałe podejmowanie działań informacyjnych, promocyjnych i edukacyjnych.

1.2.2 Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej

Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej powstała w 1996r., a prace aktualizacyjne nad nią prowadzono w latach 1999-2000. Wykonawczym dokumentem Strategii jest Narodowy Program Edukacji Ekologicznej. Wskazuje on zadania oraz podmioty odpowiedzialne za jej realizację, ale funkcjonuje jedynie jako dokument roboczy. Podstawowe cele Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej:

- Upowszechnienie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia, uwzględniając również pracę i wypoczynek człowieka,
- Wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej.
- Tworzenie wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów edukacji ekologicznej, stanowiących rozwinięcie Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej, a ujmujących propozycje wnoszone przez poszczególne podmioty realizujące projekty edukacyjne dla lokalnej społeczności.
- Promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki edukacji ekologicznej.

Podkreślono także w niej, że jednostki samorządowe powinny opracować i realizować lokalne programy edukacji ekologicznej wynikające z Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej przy współpracy z przedstawicielami społeczności lokalnych.

1.2.3 Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego

Głównym założeniem tego Programu jest “takie prowadzenie polityki i działań w poszczególnych sektorach gospodarki i życia społecznego, które pozwoli zachować zasoby i walory środowiska w stanie trwałym i nie pogarszającego się jego stanu. Zwrócono też uwagę na potrzebę zachowania bioróżnorodności. Program zakreśla czasową barierę do 2015 roku.

Za generalny cel strategiczny edukacji ekologicznej przyjęto podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa i uznano w tym programie za bardzo istotny wzrost znaczenia edukacji ekologicznej.

W oparciu o cele zawarte w Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej określono strategię realizacji celu generalnego Programu przez:

- upowszechnianie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia,

- wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej,
- tworzenie wojewódzkiego, powiatowych i gminnych programów edukacji ekologicznej,
- promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki edukacji ekologicznej.

“Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego” zakłada, że “edukacja ekologiczna powinna być prowadzona w sposób ciągły na wszystkich poziomach szkolnictwa, od szkół podstawowych po szkoły wyższe i powinna ona być obecna i realizowana na wszystkich poziomach administracji, przy czym za ważne uznano edukowanie dorosłej części społeczeństwa. „Program...” sugerował możliwość wykorzystania potencjału pozarządowych organizacji ekologicznych.

W “Programie zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego” podkreśla się, że “komunikacja społeczna, której rola była niedoceniana przez wiele lat, uznawana jest coraz częściej za jedno z ważniejszych narzędzi ochrony środowiska. Jako główny i strategiczny cel „Programu...” uznano otwartą i dwustronną komunikację pomiędzy wszystkimi stronami zaangażowanymi w ochronę środowiska. W rozwinięciu celów strategicznych do 2015 roku, określonych w tym dokumencie jako strategia krótkoterminowa podano, że należy zrealizować ustawę o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, do edukacji wykorzystywać media, wydawać ulotki i broszury informacyjne, spowodować zwiększenie ilości informacji w publikacjach, ułatwić dostęp do systemu informacji i włączyć organizacje pozarządowe i społeczności lokalne w procesy decyzyjne.

2. Cele programu

Zadaniem tego dokumentu jest przygotowanie i wskazanie elementów „codziennego” postępowania organu samorządowego i podległych mu jednostek organizacyjnych mającego na celu uzyskanie w określonych warunkach organizacyjnych i finansowych jak największego efektu, który miałby się zaznaczyć wzrostem świadomości proekologicznej mieszkańców gminy i spowodowałby skuteczniejsze wdrażanie zapisów Programu Ochrony Środowiska i Planu Gospodarki Odpadami w Gminie Lubawka. Zawartość dokumentu nie będzie stanowiła dokumentu o charakterze dydaktycznym, będzie natomiast zawierała przykłady, jakie będą wykorzystywane lub będą proponowane do edukacji proekologicznej w tych trudnych procesach. Będzie też zbiorem proponowanych działań na różnych możliwych polach i sferach oraz wyszczególnieniem możliwości organów samorządowych i instytucji, które można do celów edukacyjnych wykorzystać.

2.1 Uwarunkowania celów zakładanych dla programu

Każdy z realizowanych celów jest możliwy do osiągnięcia po spełnieniu niektórych warunków mających na to wpływ. Dla tego programu założono, że takimi uwarunkowaniami będą:

- Aspekty organizacyjne
- Aspekty finansowe
- Aspekty społeczne
- Aspekty edukacyjne

Aspekty organizacyjne powinny się sprowadzić do kwestii koordynacji całego procesu podnoszenia świadomości proekologicznej. Wyznaczane w programach strategicznych gminy cele powinny być wspomagane umiejętną edukacją proekologiczną prowadzoną w szkołach oraz wykorzystywaniem tych elementów przez odpowiedzialnych za realizację celów strategicznych pracowników gminy. Może się to odbywać w obrębie działań promocyjnych gminy, w których wyraźnie powinny być zaznaczone walory i wartości przyrodnicze oraz podczas przekonywania do prowadzenia na obszarze gminy niezbędnych dla poprawy stanu środowiska inwestycji.

Aspekty finansowe - zazwyczaj decydują o rozpoczęciu większości inwestycji. Dokładna ich analiza i rozpoznanie na etapie przygotowywania inwestycji powinna prowadzić do racjonalizacji wydatków. Ta racjonalizacja nie tylko powinna odnosić się do technicznych aspektów inwestycji, ale powinna brać też pod uwagę uwarunkowania środowiskowe, siedliska czy ochronę gatunków. Taka sama racjonalność powinna cechować wydatki na cele edukacyjne, bowiem najkorzystniej byłoby wykorzystywać do celów edukacyjnych np. masowe imprezy.

Aspekty społeczne. Idealem byłoby, aby społeczność gminy uczestniczyła w decyzjach dotyczących jej spraw oraz sama sygnalizowała chęć poszerzania swojej wiedzy o środowisku. Aby do tego doprowadzić należy propagować i nagłaśniać dobre przykłady rozwiązywania konfliktów w środowisku, korzyści wykazywać za pomocą rachunku kosztów zaniechania i realizacji.

Aspekty edukacyjne. Najważniejszym będzie promowanie zrównoważonego rozwoju gdzie powinno się znaleźć miejsce zarówno dla tworzenia miejsc pracy jak też ochrony walorów przyrodniczych oraz tworzenie i rozwijanie bazy edukacji ekologicznej

3. Sfery wprowadzania edukacji ekologicznej

Jak każdy program, tak też i ten musi mieć określone sfery na terenie których będzie realizowany. Należy się zgodzić z zapisami Agendy 21, że najważniejszymi sferami tej działalności będą:

- Edukacja formalna.
- Ekologiczna świadomość społeczna
- Szkolenia

Edukacja formalna, która nie jest przedmiotem tego programu jest obecnie jednym z najważniejszych czynników mogących mieć bardzo duży bezpośredni wpływ na stan świadomości proekologicznej oraz pośredni na samą poprawę stanu środowiska. Zinstytucjonalizowane przekazywanie w wiedzy o środowisku oraz zrównoważonym rozwoju w sposób zorganizowany i metodyczny przez wykształcone kadry może spowodować wzrost wiedzy osobistej każdego ze słuchaczy czy uczniów. Takie oddziaływanie może mieć także

pośrednie pozytywne skutki przekazywania tej wiedzy, nawyków i sposobów postępowania czy postrzegania przyrody swoim rodzicom czy dziadkom.

Ekologiczna świadomość społeczna będzie stanowiła z jednej strony cały zespół wiedzy, wyobrażeń, zachowań czy poglądów, z drugiej zaś znajomość wszystkich możliwych źródeł, instrumentów czy mechanizmów jakimi można się posłużyć w ochronie środowiska.

Szkolenia. Stanowią również formę instytucjonalną, będącą pomocniczą w przekazywaniu wiedzy o środowisko, jego wymaganiach i potrzebach. Zazwyczaj są one kierowane do poszczególnych grup zawodowych w celu podniesienia ich kwalifikacji potrzebnych do życia zawodowego czy codziennego.

4. Formy działania

Specyfika takiego programu jak edukacji ekologicznej wymaga podjęcia wielu form działania. Ma to prowadzić do celu jakim w tym przypadku nie jest samo wyedukowanie społeczeństwa, ale spowodowanie wielu wymiernych korzyści dla środowiska naturalnego. Te korzyści mogą objawić w postaci zaniechania złych inwestycji i rozwiązań czy też podjęcia decyzji o innych, koniecznych do zrealizowania, inwestycji w celu ochrony określonych zasobów przyrody. Spowodowanie poprzez edukację działań prewencyjnych takich jak segregacja odpadów u źródła czy umiejętna oszczędność zasobów środowiska i energii, prowadzi do znacznych oszczędności w nakładach na zmniejszanie skutków zanieczyszczenia środowiska. Takie efekty można osiągnąć stosując takie formy działania jak:

- Edukacja formalna
- Współpraca ze społeczeństwem
- Wykorzystywanie zadań własnych do działalności proekologicznej
- Współpraca z innymi instytucjami
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi

Te podstawowe formy działania zostaną rozwinięte w celu wskazania szczegółowych przykładów, jakie mogą zostać użyte do uzyskania końcowego efektu.

5. Edukacja formalna

Bardzo ważną formą działania będzie, przy pomocy wykształconej kadry dydaktycznej, kształtowanie świadomości swoich najmłodszych mieszkańców. W wielu obserwowanych na świecie przypadkach daje się zauważyć, że edukowanie w zakresie zachowań proekologicznych dzieci i młodzieży powoduje także wzrost poziomu wiedzy o zabronionych lub oczekiwanych przez środowisko naturalne zachowaniach wśród starszego pokolenia. Ucząca się młodzież przekazuje informacje wyniesione z zajęć szkolnych swoim rodzicom czy dziadkom w ramach dokonywania pewnego rodzaju ćwiczeń w domu lub też dlatego, że została na niektóre postępowania uwrażliwiona. Kształcenie instytucjonalne powinno mieć

dwa etapy postępowania, z których pierwszy sprowadzałby się do pozyskiwania do swoich szkół czy przedszkoli nauczycieli posiadających odpowiednie przygotowanie kierunkowe i umożliwianie im rozwijania swojej wiedzy i zainteresowań, a drugi miałby stanowić przekazywanie tej wiedzy na zajęciach kierunkowych, kółkach zainteresowań czy grupach opiekuńczych powoływanych do ochrony określonego ekosystemu. Część działań związanych z edukacją formalną może być inicjowana i prowadzona przez różne środowiska w gminie, natomiast można też korzystać z takich, które są wdrażane w innych miejscach. Poniżej zostaną wymienione główne zadania jakie w tej formie mogłyby być dostępne na terenie gminy Lubawka.

- Organizowanie i prowadzenie szkolnych kół zainteresowań związanych z tematyką ekologiczną
- Organizacja i realizacja szkolnych i międzyszkolnych konkursów wiedzy ekologicznej
- Organizacja wyjazdów młodzieży szkolnej na tzw. „Zielone Szkoły”
- Przygotowywanie w oparciu o posiadaną informację o walorach środowiska i atrakcjach turystycznych własnych autorskich programów nauczania przedmiotu związanego z ekologią
- Wykorzystywanie do celów dydaktycznych istniejących polskich i międzynarodowych programów o tej tematyce
- Nawiązanie współpracy ze szkołami w Polsce i za granicą w celu dokonywania feryjnych lub wakacyjnych wymian uczniów połączonych z poznawaniem terenów atrakcyjnych przyrodniczo
- Wykorzystywanie bezpośredniego otoczenia szkoły, zwłaszcza podczas zagospodarowywania terenu, do tworzenia fragmentów ścieżek dydaktycznych czy przy dokonywaniu nasadzeń i urządzania terenu
- Wykorzystywanie doświadczeń organizacji pozarządowych i wolontariuszy w propagowaniu i realizowaniu edukacji proekologicznej

Pomocnym w poszerzeniu kręgu edukowanych w zakresie ochrony środowiska powinny być wszystkie grupy zawodowe i społeczne danych społeczności zainteresowane pozytywnym kształtowaniem świadomości ekologicznej. Przekazywanie przez nauczycieli czy też inne grupy, powyższych treści czy zachowań powinno być poprzedzone odpowiednim przygotowaniem do ich przekazywania. Zazwyczaj można to uzyskać poprzez:

- Szkolenie i doskonalenie nauczycieli będących inspiratorami i zainteresowanymi problemami środowiska w danej szkole, w tym także opiekunów tzw. „zielonych szkół”
- Szkolenie proekologiczne doradców metodycznych w oddziałach oświaty
- Udział w szkoleniach o profilu edukacji ekologicznej pracowników administracji samorządowej z działów zajmujących się ochroną środowiska, edukacją, planowaniem przestrzennym i inwestycjami
- Szkolenie proekologiczne dziennikarzy lokalnych wydawnictw i rzecznika prasowego urzędu miejskiego
- Udział przedstawicieli organów gminy w szkoleniu proekologicznym (przynajmniej 1x w roku), w tym także przedstawicieli sołectw w szkoleniach dotyczących zrównoważonego ekorozwoju

- Szkolenie kadr instytucji współdziałających takich jak (służby drogowe, melioracyjne, nadzoru budowlanego, weterynaryjnego, lasów państwowych czy gospodarki komunalnej)

Większość z wyżej wymienionych działań wymaga przeznaczenia na nie środków finansowych, ale wydaje się, że przeznaczenie tych środków w corocznych budżetach gminy będzie przynosiło odłożone w czasie korzystne efekty. Jak zwykle można na ten cel wykorzystywać środki Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W niewielkich społecznościach np. takich jak w gminie Lubawka, można starać się zaprosić do niektórych z tych działań rodziców dzieci i młodzieży i prosić o wykonywanie prac o charakterze wolontariatem. Poza uzyskanym efektem rzeczowym w obrębie szkoły zostanie także uzyskany efekt wychowawczy w postaci przykładu, jaki rodzice mogą dać swoim dzieciom. Będzie to możliwe np. w pracach urządzania terenu szkół czy przedszkoli, a także podczas dokonywania wymian feryjnych czy wakacyjnych gdzie można w swoich domach gościć dzieci z innych rejonów. Organizacja konkursów fotograficznych czy malarskich o tematyce proekologicznej niesie za sobą niewielkie nakłady, ponoszone wręcz po stronie jego uczestników, a przynosi efekty w postaci najpierw wyszukania przez uczestników odpowiednich obiektów przyrodniczych, a następnie ich uwiecznienie i tym samym eksponowania ich wartości przyrodniczych.

6. Współpraca ze społeczeństwem – aspekty prawne

Podstawową formą oddziaływania poza szkolnego jaka powinna być stosowana podczas realizacji Programu Ochrony Środowiska w Gminie Lubawka, pozostaje współpraca ze społeczeństwem na etapie wszystkich inwestycji, które mogą się przyczynić zarówno do poprawy stanu środowiska jak też do negatywnego oddziaływania. Również podczas opracowywania i uchwalania programów strategicznych dla gminy ważny jest udział społeczeństwa, a w niektórych przypadkach wręcz przekonanie do niektórych inwestycji lub kierunków rozwoju.

Mechanizm tego rodzaju działań został wpisany w prawodawstwo europejskie i polskie i dotyczy generalnie udziału społeczeństwa w formowaniu kierunkowych dokumentów gminy i oddziaływaniu tego społeczeństwa w rozwiązania zmieniające, wpływające czy oddziaływujące na stan środowiska. Dotyczy to zarówno tzw. planów i programów strategicznych jak postępowaniu w sprawach poszczególnych inwestycji. Tymi przepisami jest zapewniony udział społeczeństwa w kształtowaniu środowiska. Takie mechanizmy mają charakter ogólny i kierowane są do społeczeństwa, które zna środowisko naturalne swojej okolicy oraz jest świadome skutków jakie może spowodować źle przygotowane lub eksploatowane przedsięwzięcie inwestycyjne lub program strategiczny.

6.1 Ustawodawstwo Unii Europejskiej

Podstawowe obowiązki w sprawie tzw. planów i programów strategicznych określa dyrektywa Rady Europy i Parlamentu Europejskiego z 27 czerwca 2001 roku nr 2001/42/WE w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko. Obowiązki w sprawie inwestycji określone są w dyrektywie Rady Europy nr 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 roku w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne, zwanej popularnie dyrektywą OOS (zmieniona Dyrektywą Rady Europy z 26 maja 2003 roku nr 2003/35/WE przewidująca udział społeczeństwa w odniesieniu do sporządzania niektórych planów i programów w zakresie środowiska oraz zmieniająca w odniesieniu do udziału społeczeństwa i dostępu do wymiaru sprawiedliwości dyrektywy Rady 85/337/EWG i 96/61/WE, oraz dyrektywą z dnia 3 marca 1997 roku nr 97/11/WE zmieniającą dyrektywę 85/337/EWG w sprawie oceny wpływu wywieranego przez niektóre publiczne i prywatne przedsięwzięcia na środowisko).

W tej właśnie dyrektywie są podane kwestie zasadnicze zaliczające dane przedsięwzięcie inwestycyjne do tych, dla których wymagane jest przeprowadzenie oceny oddziaływania, a inwestycje, jakie są brane pod uwagę w tym postępowaniu podaje literalnie Aneks I i Aneks II do tej dyrektywy.

W sprawach związanych z wpływem inwestycji na obszary Natura 2000 należy posiłkować się dyrektywami Rady Europy:

- Dyrektywa Rady Europy z dnia 21 maja 1992 r. nr 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory zwanej dyrektywą Siedliskową,
- Dyrektywa Rady Europy z dnia 2 kwietnia 1979 r. nr 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikiego ptactwa zwanej dyrektywą Ptasią

6.2 Prawodawstwo polskie

Możliwość współpracy ze społeczeństwem w kwestiach ochrony środowiska została niedawno uregulowana w ustawie z dnia 03 października 2008 roku (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 z 2008 roku) o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Przed i w trakcie opracowywania:

- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju regionalnego;
- Polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- Polityk, strategii, planów lub programów innych niż wyżej wymienione, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000 jeżeli

nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony.

Przed realizacją:

- Planowanego przedsięwzięcia mogącego zawsze znacząco oddziaływać na środowisko;
- Planowanego przedsięwzięcia mogącego potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, jeżeli obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko został stwierdzony na podstawie art. 63 ust. 1.
- Realizacja planowanego przedsięwzięcia innego niż określone w pierwszym wyróżnieniu, wymaga przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli:
 - a) Przedsięwzięcie to może znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a nie jest bezpośrednio związane z ochroną tego obszaru lub nie wynika z tej ochrony
 - b) Obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 został stwierdzony na podstawie art. 96 ust. 1.

A w przypadku obszarów Natura 2000, przed wydawaniem:

- Decyzji, o których mowa w art. 72 ust. 1 pkt 1-13
- Koncesji, innej niż wymieniona w art. 72 ust. 1 pkt 4 - wydawanej na podstawie ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. - Prawo geologiczne i górnicze
- Pozwoleń wodnoprawnego, innego niż wymienione w art. 72 ust. 1 pkt 6 - wydawanym na podstawie ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne
- Zezwoleń na usunięcie drzew lub krzewów - wydawanym na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
- Pozwoleń na wznoszenie i wykorzystywanie sztucznych wysp, konstrukcji i urządzeń w polskich obszarach morskich - wydawane na podstawie ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1502, z późniejszymi zmianami).

Jak wynika z powyższego zestawienia polskie prawo zabezpiecza w sposób wystarczającą ilość postępowań, w których można i trzeba prowadzić dialog ze społecznościami lokalnymi w kwestii przedsięwzięć mogących mieć na środowisko wpływ zarówno negatywny jak i pozytywny. Udział społeczeństwa w opiniowaniu ma tu dwojakie znaczenie. Jest wymagany prawem oraz w sposób naturalny powoduje najpierw zainteresowanie, ale także prowadzi do edukacji na temat zjawisk związanych z zagadnieniami dotyczącymi ochrony środowiska. W przypadku postępowań inwestycyjnych czy planów i programów strategicznych należy zwrócić uwagę na to aby zostały w nich zabezpieczone wszystkie interesy ogólnospołeczne, a w przypadku ewentualnych kolizji lub potencjalnych szkód należy przewidzieć wszystkie możliwe kompensacje dla przyrody.

Prowadzenie postępowań ze strony organów administracji w większości przypadków wykonuje się zgodnie z przepisami prawa czyli z udziałem społeczeństwa, które w tych procesach ma szansę uzyskać wiedzę o oddziaływaniu na środowisko, obowiązujących przepisach prawnych, poznaniu zasad stosowanej ochrony czy w ogóle zrozumieniu środowiska jako całości. Najczęściej zainteresowanie mieszkańców dotyczące środowiska objawia się wtedy, kiedy nowopowstające inwestycje lub określone programy strategiczne

dotyczą ich bezpośrednio lub pojawiają się blisko ich siedzib. Te wyżej wymienione sytuacje nie są wymuszane, a udzielanie się społeczności dotyczy wyłącznie obrony własnych interesów. Zasadniczym problemem, który trzeba tu rozwiązać jest spowodowanie tego aby aktywny udział społeczności w takich postępowaniach dotyczył także opracowywania dokumentów kierunkowych gminy, które tylko pozornie nie dotyczą każdego z obywateli gminy. Można spróbować wykorzystać do tego poniższe formy działania:

- Informowanie o nowych przepisach prawa dotyczących edukacji i ochrony środowiska
- Informowanie o międzynarodowych konwencjach dotyczących problemu edukacji ekologicznej i ochrony środowiska
- Nagłaśnianie i propagowanie informacji o wszelkich działaniach organów gminy oraz propagowanie korzystnych dla społeczności lokalnych orędzi i odezów
- Informowanie o przygotowywaniem przez organy Państwa nowych polityk, strategii branżowych i polityk resortowych
- Przenoszenie na teren gminy, dotyczących problemu edukacji ekologicznej i ochrony środowiska, programów partii czy umów społecznych
- Informowanie społeczeństwa o wymaganiach branżowych dotyczących podmiotów gospodarczych w postaci postanowień dotyczących ISO czy EMAS
- Organizowanie masowych imprez takich jak akcje, festiwale, święta lokalne i pozostałe, aukcje, festyny, happeningi, zloty czy imprezy uliczne
- Organizowanie konkursów, olimpiad, targów czy wystaw
- Wykorzystywanie prasy i środków masowego przekazu, które mają obowiązek propagowanie treści o charakterze edukacyjnym w rozumieniu ekologicznym
- Wspomaganie turystyki kwalifikowanej i aktywnych form wypoczynku

7 Wykorzystywanie zadań własnych do działalności proekologicznej

7.1 Działania własne

Trzeba zwrócić uwagę na to, że wszystkie wyżej opisane formy działania są przede wszystkim kierowane do dzieci i młodzieży szkolnej. Efekty takiej edukacji mogą być uzyskiwane na bieżąco, ale w chwili obecnej decyzje w sprawach mogących mieć wpływ na stan środowiska podejmują jednak rodzice. Dlatego ważne jest, w jaki sposób można dotrzeć do tych pokoleń naszych mieszkańców, którzy nie uczestniczą w formalnym procesie edukacji. Najbardziej przemawiałyby do tej grupy społecznej działania związane z ekonomiką mającą wpływ na budżety domowe i jednocześnie powiązane z ochroną środowiska. Należałoby do nich zaliczyć:

- Odpłatność za wodę i ścieki i związane z tym oszczędzanie wody, mające wpływ na generowanie kosztów oczyszczania powstających ścieków (poza samym deficytem wody pitnej)

- Odpłatność za odbiór odpadów komunalnych (opłata za pojemnik bez względu na jego zapelnienie, zniżki opłatowe za segregowanie podstawowych rodzajów odpadów itp.)
- Konkursy nagrodowe na zagospodarowanie swojego otoczenia (np. okresowe obniżenie podatku od nieruchomości)
- Powiązanie zarządzeń porządkowych z treściami proekologicznymi (np. zmiana sposobu ogłaszania i wdrażania Zarządzeń Burmistrza – „edykt” i wykorzystywanie do przekazywania tych treści młodzieży)

Najbardziej oczywistymi i „wdzięcznymi” polami, na których można prowadzić edukację proekologiczną z udziałem przedstawicieli i pracowników organów gmin mogą być:

- Racjonalna gospodarka odpadami w gospodarstwach domowych
- Proekologiczne formy gospodarowania i produkcji w gospodarstwach rolnych indywidualnych i zbiorowych
- Oszczędność energii elektrycznej i ciepłej w domu, zakładzie pracy i podczas wypoczynku
- Wspieranie i organizowanie aktywnych form wypoczynku
- Odtwarzanie i ochrona krajobrazu przyrodniczego i kulturowego w swoim regionie
- Dbanie o różnorodność biologiczną najbliższych okolic
- Kształtowanie zrównoważonego rozwoju i udział w kształtowaniu przestrzeni (plany zagospodarowania przestrzennego)
- Zapobieganie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska i współpraca z zawodową i ochotniczą strażą pożarną

7.2 Instytucjonalny udział w imprezach proekologicznych

Poza powyższymi mechanizmami, jakie można próbować wprowadzać, aby spowodować poprawę stanu świadomości ekologicznej, można podjąć działania mające na celu łączenie i wykorzystywanie innych okazji do przekazywania treści proekologicznych, a takimi działaniami będzie:

- Włączenie się przedstawicieli gminy do obchodów Światowego Dnia Ziemi
- Włączenie się przedstawicieli gminy w obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Środowiska
- Pomoc w organizacji i finansowaniu Dni Sprzątania Świata
- Zaznaczenie i adekwatnie do uwarunkowań gminy, włączenie się w obchody pokrewnych świąt branżowych i okazyjnych (Dzień Leśnika i Drzewiarza, Międzynarodowy i Światowy Dzień Lasu, Międzynarodowy Dzień Ptaków, Międzynarodowy Dzień Wody, Dzień Praw Zwierząt, Dzień Dzikiej Flory, Fauny i Naturalnych Siedlisk i wiele innych).
- Szkolenie straży miejskiej i umiejętne sprzyjanie tworzenia się kół Ligi Ochrony Przyrody

7.3 Udział w imprezach profilowanych

W wielu miejscach naszego kraju, z różnym skutkiem, są organizowane cykliczne imprezy, których zadaniem jest propagowanie treści proekologicznych. Mają one różnych organizatorów od instytucji państwowych aż po samorządy terytorialne. Ponieważ organizowane są już od wielu lat można i powinno się w nich uczestniczyć aby uczyć się od innych i pokazywać tam własne rozwiązania oraz promować swoją gminę i jej walory przyrodnicze. W imprezach tych okresowo powinni uczestniczyć nauczyciele i opiekunowie, przedstawiciele organów samorządowych, pracownicy urzędu miasta czy pracownicy jednostek i zakładów samorządowych. Warto do takiego uczestnictwa przekonać przedstawicieli miejscowych zakładów pracy. Najbardziej dostępnymi imprezami mogą być:

- Targi Ochrony Środowiska Poleko (wraz z udziałem w Eko Media Forum)
- Ogólnopolski Konkurs Plastyczny „Przyroda w oczach dziecka” (Białystok)
- Pociąg do Ekologii (Festiwal Kultury i Sztuki w Toruniu)
- Konkurs Fotograficzny „Drapieżniki w obiektywie” (Miejski Ogród Zoologiczny Wrocław)
- Konkurs Plastyczny „Poznajemy drapieżniki” (Miejski Ogród Zoologiczny Wrocław)
- Konkurs „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski” (Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu i Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych we Wrocławiu)
- Ogólnopolski Festiwal Piosenki Ekologicznej Ekopiosenka (Legnica)
- Ogólnopolski konkurs fizycznofotograficzny „Zjawiska fizyczne wokół nas” (Wieluń)
- Ogólnopolski Konkurs Wiedzy Ekologicznej (Białowieski Park Narodowy)
- Ogólnopolski Konkurs na pracę Chemia a ekologia (Katowice)
- Ogólnopolski Festiwal Ekologiczny (Międzyzdroje)
- Olimpiada Wiedzy Ekologicznej (ZG LOP Warszawa)
- Ogólnopolski Konkurs Fotografii Dzieci i Młodzieży „Człowiek Świat Przyroda” (Koszalin)

Powyższe imprezy i targi mogą być jednym z elementów, który wspomogą proces edukacji proekologicznej w gminie bowiem im więcej osób będzie uczestniczyło w tego rodzaju przedsięwzięciach tym większa szansa na powiększenie ilości osób mogących w sposób aktywny uczestniczyć w procesie edukacji proekologicznej. Niezależnie od powyższych można podjąć próbę współuczestnictwa i współorganizacji niektórych innych masowych imprez niosących ze sobą element edukacji proekologicznej:

- Współorganizowanie i uczestniczenie w wystawach, plenerach i innych formach konkursów plastycznych
- Współorganizowanie i uczestniczenie w konkursach fotograficznych
- Uczestniczenie w konkursach filmowych o tematyce proekologicznej
- Organizowanie konkursów i promowanie obiektów architektonicznych o walorach ekologicznych
- Udział w imprezach proekologicznych organizowanych w innych regionach i Euroregionach
- Udział w branżowych targach np. budownictwa czy energetyki

8. Współpraca z innymi instytucjami

Niezwykle ważną jest współpraca organów samorządowych z innymi instytucjami i organizacjami, które z racji swoich profesji mogą się zajmować ochroną środowiska. Taka współpraca daje już wstępną gwarancję, że instytucje te będą posiadały wiedzę jak jest nam potrzebna do przekazania jej zarówno nam jak i naszym mieszkańcom. Do tego rodzaju instytucji możemy zaliczyć:

- Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych
- Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska
- Dyrektorzy Parków Narodowych
- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
- Delegatura Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska
- Dolnośląski Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego i jego oddziały
- Państwowy Instytut Geologiczny i jego oddziały
- Polski Związek Łowiecki i Polski Związek Wędkarski
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej
- Uczelnie regionalne

W każdej z wymienionych wyżej instytucji możemy znaleźć materiały edukacyjne, które będą pomocne w prowadzeniu edukacji proekologicznej pozaszkolnej. Każda z nich, w związku z wykonywaniem zadań własnych jest wyspecjalizowana w poszczególnych dziedzinach ochrony środowiska i ma w niej własne doświadczenia i oferując pomoc w rozwiązywaniu problemów może także przekazywać treści edukacyjne. Każdej z tych instytucji powinno też zależeć na współpracy ze społeczeństwem (instytucje te mają wpisane prawny obowiązek współpracy z organami samorządowymi i społeczeństwem), ponieważ są także uprawnione do wyciągania konsekwencji w przypadkach przekroczeń przepisów prawa i mogą być także oskarżycielami posiłkowymi (Wojewódzka Inspekcja Ochrony Środowiska czy KP PSP). Niezależnie od powyższego można w tych instytucjach uzyskać materiały o charakterze edukacyjnym czy prawnym. Poniżej wskazano tylko przykładowe informacje jakimi mogą dysponować poszczególne instytucje w kontekście edukacji proekologicznej, którą można na tej bazie prowadzić:

- Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych (broшуry dotyczące walorów przyrodniczych poszczególnych Parków Krajobrazowych, informacje o rezerwach przyrody, informacje o obiektach krajobrazu, specjalistycznych gospodarstwach pomocniczych itp. oraz informacje o przykładowych konkursach, pomoc w układaniu)
- Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (informacje o obszarach sieci Natura 2000 ich zasięgu, granicach, stanowiskach chronionych, siedliskach chronionych, pomoc prawna w zakresie strategicznych ocen oddziaływania na środowisko)
- Dyrektorzy Parków Narodowych (informacje o wszystkich walorach, granicach i obiektach Parków, prowadzenie programów edukacyjnych o charakterze ogólnym i szczególnym dotyczącym obiektów przyrodniczych danego Parku, pochodzące z wymian wewnętrznych materiały informacyjne o Parkach Narodowych w Polsce, informacje o planach ochrony Parków i zasadach współpracy przy tej ochronie z

miejscową ludnością, kontakt z fachowcami z zakresu ochrony środowiska wchodzącymi w skład Rad Naukowych Parków)

- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych (informacje z zakresu gospodarki leśnej i zasadach jej prowadzenia w dużych kompleksach leśnych i na styku z lasami komunalnymi czy prywatnymi, informacje o sposobach walki ze szkodnikami atakującymi duże kompleksy leśne, informacje o sposobach ochrony dużych kompleksów leśnych, informacje o zasadach prowadzenia prawidłowej gospodarki leśnej w kontekście utworzonych na obszarach Lasów Państwowych obszarów sieci Natura 2000)
- Delegatura Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska (informacje o prawach obywateli do zwykłego korzystania ze środowiska na styku działalności przemysłowej, informacje o badanym ustawowo przez Inspekcję Środowiska stanie środowiska i przekraczaniu norm dopuszczalnych ustalonych przez prawo, informacje o przykładach łamania przepisów prawa w kontekście wykorzystywania ich do edukacji lub kształtowania wyobraźni w codziennym gospodarowaniu zasobami naturalnymi)
- Dolnośląski Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego i jego oddziały (informacje o możliwości prowadzenia i wdrażania programów rolno-środowiskowych, informacje o proekologicznych metodach gospodarowania w gospodarstwach rolnych, informacje o indywidualnych i dostosowanych do środowiska i terenu wiejskiego metodach oczyszczania ścieków, programy edukacyjne kierowane do rolników)
- Państwowy Instytut Geologiczny i jego oddziały (informacje o istotnych zasobach naturalnych danego terenu oraz sposobach eksploatacji z poszanowaniem środowiska naturalnego)
- Polski Związek Łowiecki i Polski Związek Wędkarski (informacje o statutowych obowiązkach obu związków w kontekście poszanowania reguł dotyczących środowiska naturalnego, prowadzenie programów reintrodukcji lub introdukcji określonych gatunków fauny i ichtiofauny)
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej (informacje o sposobach zapobiegania nadzwyczajnym zagrożeniom, informacje o zasadach prewencji mających wpływ na unikanie obciążeń środowiska naturalnego powstającego w wyniku pożarów czy innych zdarzeń o charakterze zagrożeń nadzwyczajnych, informacje o substancjach niebezpiecznych, współczynnikach toksyczności i sposobach udzielania pierwszej pomocy w przypadkach skażeń w celu wykorzystywania do edukacji proekologicznej, informacje o programach zapobieganiu poważnym awariom i listach zakładów mających obowiązek taki program posiadać)
- Uczelnie regionalne (informacje o kierunkach proekologicznych mających za zadanie zarówno przygotowywanie specjalistycznej kadry nauczycielskiej, przygotowywanie specjalistów posiadających wiedzę o sposobach ochrony poszczególnych narażonych elementów środowiska jak też oferujących ogólną wiedzę o środowisku naturalnym, jego kształtowaniu, zrównoważonym rozwoju czy kształtowaniu architektury krajobrazu, możliwość doradztwa dydaktycznego w indywidualnych programach edukacyjnych, zbiory biblioteczne)

9. Współpraca z organizacjami pozarządowymi

W wielu przypadkach współdziałanie organów samorządowych z organizacjami pozarządowymi, które mogą pomóc w realizacji programów edukacyjnych jest korzystne. Członkowie tego rodzaju organizacji są najczęściej bardziej uświadomionymi od innych obywatelami społeczności, którzy interesują się środowiskiem naturalnym. Ich wiedza o procesach zachodzących w środowisku i ekosystemach wynika zarówno z zainteresowań osobistych jak też z faktu własnych doświadczeń i nieco dogłębszej edukacji o tych procesach. Organizacje te najczęściej posiadają już doświadczenie w prowadzeniu takich programów oraz w zdobywaniu na nie finansów ze środków Unii Europejskiej. W dużej mierze praca tych organizacji opiera się o zasadę non-profit, co przy braku środków na edukację pozaszkolną w niewielkich gminach, ma ważne znaczenie. W zasobach osobowych tych organizacji często można spotkać wolontariuszy oddanych swojemu regionowi i wartościom przyrodniczym jakie można w nim spotkać i jakie należy w nim chronić. W każdym jednak przypadku takiej współpracy należy sprawdzać dokumenty statutowe takich organizacji, bowiem zdarzały się też przypadki wykorzystywania przez nieuczciwych działaczy szyldu działań proekologicznych i edukacyjnych do własnych spektakularnych i prywatnych interesów. Każda z poważnych organizacji pozarządowych działających na polu ekologii i edukacji ekologicznej nie ukrywają swoich dokonań i dokumentów założycielskich i są nastawieni na pomoc obywatelowi. Te najlepsze z nich rozumieją podstawowe zasady zrównoważonego rozwoju, który z jednej strony nie neguje potrzeb gospodarczych, a z drugiej strony dba o to aby zostały zachowane i ochronione walory przyrodnicze w miejscu inwestycji czy przy realizacji programów o charakterze strategicznym. Objawia się to wyważoną dyskusją podczas omawiania przedsięwzięć i tzw. konstruktywnym podejściem do rozwiązywania sytuacji konfliktowych. Ewentualne strony takich postępowań powinny z jednej strony ograniczać zakres inwestycji i wzmacniać zabezpieczenia chroniące środowisko, z drugiej zaś powinny się pojawiać propozycje ewentualnych kompensacji przyrodniczych.

10. Działalność administracyjna

Każdy z organów ochrony środowiska, a takim jest także Wójt, Burmistrz czy Prezydent, ma w zakresie swoich upoważnień możliwość oddziaływania administracyjnego. Najważniejszą sferą działalności administracyjnej Burmistrza Lubawki jest:

- Sprawowanie roli organu ochrony środowiska dla tzw. zwykłego korzystania ze środowiska
- Kształtowanie przestrzeni przy proponowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
- Udział w postępowaniach związanych z opiniowaniem decyzji o odpadach (odzysk, wytwarzanie)
- Wydawanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji inwestycji
- Wydawanie zezwoleń na prowadzenie działalności w zakresie zbierania odpadów komunalnych
- Regulacje dotyczące utrzymania porządku i czystości w gminie

Każdą z powyżej wymienionych działalności można wykorzystywać w ograniczonym zakresie do edukacji proekologicznej. Wymaga to czasami długotrwałych procesów o charakterze wychowawczym czy też zmieniających stare i złe przyzwyczajenia. Niektóre można „umocnić” wydawanymi decyzjami czy postanowieniami pozostałe mają charakter długotrwałych procesów mających zmienić mentalność. Z tego też punktu widzenia są podobne do procesów edukacyjnych, które także trwają latami i zdarza się, że w niektórych przypadkach także nie odnoszą oczekiwanych efektów. Poniżej zostaną wymienione niektóre z możliwych działań związanych z edukacją proekologiczną, jakie można prowadzić przy okazji działań administracyjnych w gminie.

- Sprawowanie roli organu ochrony środowiska dla tzw. zwykłego korzystania ze środowiska (rozwiązywanie konfliktów między sąsiadami w zakresie zwykłego korzystania ze środowiska umożliwia indywidualne dotarcie do poszczególnych mieszkańców i dostarczenie im materiałów informacyjnych o szkodliwości niektórych zachowań i przyzwyczajajeń oraz powoduje poszerzenie kręgu mieszkańców, którzy wiedzą o środowisku więcej niż inni, nawet w przypadkach, kiedy oni nie są tym sami zainteresowani. Wzmaganie tej roli przez wydawanie decyzji w trybie kodeksu postępowania administracyjnego i możliwość egzekucji w trybie ustawy o egzekucji administracyjnej)
- Kształtowanie przestrzeni przy proponowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (umożliwia dialog ze społeczeństwem w zakresie ochrony środowiska, stanu wiedzy o nim i umożliwia przygotowywanie dobrych materiałów o środowisku i jego stanie (opracowanie ekofizjograficzne) i skutkach zmian planu (prognoza oddziaływania) oraz umiejętne przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko mogących się przyczynić do zainteresowania społeczności, zdobycia wiedzy o poszczególnych jednostkach planistycznych i uwrażliwieniu oraz edukacji o środowisku, jego problemach i jego ochronie. Wspomagane podejmowaniem uchwał Rady Miejskiej i nadawaniem mu roli prawa miejscowego)
- Udział w postępowaniach związanych z opiniowaniem decyzji o odpadach (opiniowanie wydawanych przez Starostę zezwoleń na odzysk odpadów czy decyzji zatwierdzających program gospodarki odpadami, poprzez wpisanie odpowiednich warunków, daje możliwość wprowadzenie w zwyczaje gminne prawidłowych zachowań dotyczących odpadów. Będą one miały rolę edukacyjną w kształtowaniu prawidłowych zachowań dotyczących środowiska. Wzmaganie tej roli przez wydawanie postanowień w trybie kodeksu postępowania administracyjnego. Podwójny efekt uzyskany zostanie przez wymaganą tutaj zgodność z miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego)
- Wydawanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji inwestycji (w chwili obecnej chyba najbardziej korzystne z punktu widzenia edukacji proekologicznej postępowanie mogące mieć istotne dla procesu edukacji proekologicznej. Nakazuje postępowanie z bezwzględnym udziałem społeczeństwa. Umożliwia poinformowanie każdego o inwestycji i zastosowanych dla niej środkach ochrony, pozwala na zainicjowanie spotkań o charakterze informacyjno-edukacyjnych, pozwala na wyjaśnienie wszelkich zapytań i rozwianie wszelkich wątpliwości. Wzmaganie tej roli przez wydawanie decyzji w trybie kodeksu postępowania administracyjnego i możliwość egzekucji w trybie ustawy o egzekucji administracyjnej)
- Wydawanie zezwoleń na prowadzenie działalności w zakresie zbierania odpadów komunalnych (umożliwia umieszczenie w zapisach pozwoleń – tzw. koncesji na

zbieranie odpadów komunalnych – wszystkich oczekiwanych zachowań określonych w kierunkowych dokumentach gminy takich jak Plan Gospodarki Odpadami w Gminie i spowodowanie oraz wręcz wymuszanie na zbierających prowadzenia działań proekologicznych i zwyczajowych takich jak rola i znaczenie segregacji odpadów u źródła. Ma charakter odwracalnego zezwolenia, które można cofnąć jeżeli uprawniony podmiot zbierający odpady komunalne nie przestrzega warunków zezwolenia)

- Regulacje dotyczące utrzymania porządku i czystości w gminie (możliwość wpisania oczekiwanych zachowań proekologicznych o charakterze edukacyjnym w zapisy gminnego regulaminu utrzymania porządku. Umożliwia określenia w regulaminie zasad promujących zachowania przyjazne środowisku i mające charakter edukacyjnych przyzwyczajzeń mogących być podawanych za przykłady. Pozwala na finansowe nagradzanie i edukacyjną rolę pożądaných zachowań. Mając charakter uchwały Rady Miejskiej (załącznika) ma charakter prawa miejscowego)
- Kontrola przestrzegania wydanych postanowień i decyzji (umożliwia skuteczne egzekwowanie prawa miejscowego i jednocześnie z tym edukowanie o środowisku podczas wykonywania czynności kontrolnych)

11. Możliwości finansowania programów

Jak zwykle sposób finansowania stanowi zawsze najtrudniejszy element związany z realizacją każdego programu strategicznego przyjętego przez gminę. Także Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Lubawka musi znaleźć specjalne środki, które wpiszą się w budżet i Wieloletni Plan Inwestycyjny. Najważniejszymi lokalnymi i poza lokalnymi źródłami finansowania programu edukacji gminnej będą:

- Budżet gminy
- Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i Ekofundusz
- Środki finansowe Unii Europejskiej

Jeżeli program edukacji ma być pomocniczy dla realizacji zadań określonych w POŚ i PGO, to należy rozważyć podejście do jego finansowania oparte także na poniższych uwagach.

Po pierwsze przyjęcie do form edukacji formalnej odpowiedniego budżetu pozwalającego nie tylko na zabezpieczenie edukacji w całej zwyczajowej sferze, ale także z uwzględnieniem postulowanego również w tym dokumencie wydzielenia części budżetu na szkolenie lokalnych liderów edukacji proekologicznej. Brak popełnienia błędów na etapie tworzenia programów strategicznych czy na etapie lokalizowania poszczególnych inwestycji jest bardzo wymierny dla środowiska. Trafne decyzje pozwalają na znaczne oszczędności przy realizacji budżetu z możliwością przeznaczenia tych oszczędności na inne niedoinwestowane dziedziny gospodarki, które są w obrębie obowiązkowych zadań gminy. Warto więc mając taką wiedzę poza przeznaczaniem na cele edukacji ekologicznej ze środków Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, przewidywać je także bezpośrednio w budżecie gminy. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby działania mogące przyczynić się do oszczędności w inwestycjach, wspomagać bezpośrednio w budżecie. W takie finansowanie może się wpisać

nagradzanie gospodarstw w konkursach o najlepiej urządzone tereny czy ulgi w opłatach za podatki od nieruchomości oraz odpowiednia modyfikacja np. regulaminu utrzymania czystości i porządku w gminach w kwestiach zmniejszonych odpłatności za segregację odpadów u źródła.

Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej nie powinien być przede wszystkim traktowany jako uzupełnienie budżetu gminy, ale także zważywszy na jego charakter funduszu celowego, powinien być wykorzystywany do inspirowania zadań, które mogą wyzwolić również i finansowe uczestnictwo innych poza gminnymi podmiotów i uczestników życia gminnego. Środki tego funduszu mogą być wkładem gminy w każde przedsięwzięcie, które trzeba rozpocząć, aby związać ze sobą społeczność lokalną czy zwiększyć jej zainteresowanie danym problemem. Można je przeznaczyć na specyficzne nagrody w gminnych konkursach mających pełnić rolę edukacji proekologicznej czy wreszcie mogą być wkładem gminy w aspirowanie o inne zewnętrzne środki na czynną i bierną działalność edukacyjną czy działalność związaną z ochroną środowiska.

Na działalność związaną ze środowiskiem i jego ochroną oraz edukacją proekologiczną możliwe jest wykorzystanie zewnętrznych środków i głównym partnerem na szczeblu ponad lokalnym będzie Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Właśnie do niego można składać wnioski dotyczące m.in. edukacji proekologicznej. Najlepiej widziane są kompleksowo opracowane programy, które mają szansę na wprowadzenie ich na terenie większości lub wszystkich placówek oświatowych w danej gminie. Wnioski dotyczące edukacji ekologicznej są opiniowane przez ciało doradcze Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu tj., Komisji Konsultacyjnej d.s. Edukacji Ekologicznej. Środki wspomnianego wyżej Gminnego Funduszu mogą być w przypadku takiego wniosku wykazaniem wkładu własnego oraz udowodnieniem zainteresowania władz gminy sprawami edukacji proekologicznej.

Z pozycji gminy o wielkości i położeniu Lubawki najtrudniejsze jest zdobycie środków z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej czy Fundacji Skarbu Państwa „Ekofundusz”. Dla tego pierwszego potrzebne jest wykazanie znacznego obszarowego oddziaływania danego przedsięwzięcia na środowisko. Szanse ma tutaj realizacja przygotowywanego programu rozbudowy kwatery i zakładu gospodarowania odpadami przy składowisku w Lubawce. Jednym z elementów na jaki można starać się o środki z Narodowego Funduszu i mającym właśnie przeznaczenie na edukację proekologiczną jest możliwość pozyskania z niego środków na przygotowanie mieszkańców do realizacji Programu Usuwania Wyrobów Zawierających Azbest. Projekty te muszą mieć tzw. „miękki” charakter czyli powinny umożliwiać propagowanie wiedzy o zagrożeniach jakie niesie ze sobą nieumiejętne obchodzenie się z wyrobami zawierającymi azbest czy o możliwościach jego utylizacji. Ekofundusz oczekuje wniosków o specyficznym charakterze, będących przykładowymi rozwiązaniami, które jeszcze w zaproponowanej przez wnioskodawcę formie nie miały miejsca.

12. Literatura i pomoce

Podczas opracowywania tego dokumentu wykorzystano poniższe materiały:

- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Lubawka
- Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Lubawka

-
- Program Usuwania Wyrobów Zawierających Azbest dla Gminy Lubawka
 - Narodowy Program Edukacji Ekologicznej
 - Program Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska
 - Regulamin utrzymania czystości i porządku w Gminie Lubawka
 - Uchwała Rady Miejskiej w Lubawce w sprawie określenia zasad i trybu przeprowadzania konsultacji organów gminy z mieszkańcami Gminy Lubawka
 - Materiały edukacyjne Ministerstwa Środowiska

13. Przykładowe materiały pomocne w edukacji ekologicznej

Autorzy tego dokumentu, proponując to opracowanie nie mające charakteru programu dydaktycznego, że nie wyczerpuje on całości zagadnienia edukacji proekologicznej. Przede wszystkim starano się pokazać w tym dokumencie jakiego rodzaju działania i czynności można wykonywać, aby wspomagać w ten sposób skuteczne wykonywanie zadań określonych w Programie Ochrony Środowiska i Planie Gospodarki Odpadami Dla Gminy Lubawka. Poniżej, dodatkowo, zamieszczono przykładowe opisy i informacje dotyczące bardziej sformalizowanych działań edukacji proekologicznej, jakie proponowało Ministerstwo Środowiska. Pomimo tego, że w sensie konkursowym i czasowym straciły one ważność, to jednak jako uzupełnienie mają swoją wartość merytoryczną.

Ministerstwo Środowiska

Załącznik 1

Spis linków i publikacji pomocnych w przygotowaniu lekcji dotyczącej zmian klimatu

Spis linków w języku polskim:

- www.cop14.gov.pl - oficjalna strona XIV Konferencji Stron Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (UNFCCC) wraz z IV Sesją Spotkania Stron Protokołu z Kioto), jest to forum dyskusji politycznej w zakresie ochrony klimatu – zawiera bardzo przydatne i aktualne informacje oraz praktyczne rady jak każdy człowiek może zapobiegać ocieplaniu klimatu a także można śledzić blog „Polska – klimat do zmian”
- www.ekoportal.pl - oficjalna strona centrum Informacji o Środowisku – zawiera między innymi pełne teksty umów i konwencji i innych aktów prawnych dotyczące zmian klimatu
- www.nfosigw.gov.pl - oficjalna strona Ośrodka Informacji i Szkoleń Narodowego Funduszu Ochrony środowiska i Gospodarki Wodnej poświęcona zagadnieniom zrównoważonego rozwoju w tym zmianom klimatu
- www.mos.gov.pl/edu - oficjalna strona Ministerstwa Środowiska - Departamentu Edukacji i Komunikacji Społecznej – zawiera ciekawe materiały np. filmy, spoty, teledyski, które można wykorzystać jako urozmaicenie lekcji, debaty szkolnej czy happeningu
- www.ekoedu.uw.edu.pl - strona poświęcona Dekadzie Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju ONZ, koordynowanej przez UNESCO; zawiera ciekawe materiały dydaktyczne oraz pomysły na aktywne zajęcia z młodzieżą w tematyce ochrony klimatu
- www.ine-isd.org.pl - oficjalna strona Instytutu na Rzecz Ekorozwoju, zawiera ciekawe broszury edukacyjne w formacie PDF np. pt. „Jak chronić klimat na szczeblu lokalnym”
- www.aeris.eko.org.pl - oficjalna strona Fundacji Aeris Futuro; zawiera Skarbnicę Wiedzy czyli zbiór ciekawych publikacji o zmianach klimatu i innych zagrożeniach dla naszej planety; udostępnia przyjazny kalkulator umożliwiający obliczenie indywidualnego śladu klimatycznego; prowadzi różne kampanie społeczne na rzecz wydarzeń zeroemisyjnych
- www.wwf.pl/kampanie/kampania_energia.php - oficjalna strona internetowa kampanii pt. „Zróbmy dobry klimat”, której organizatorem jest WWF Polska; zawiera np. doskonały obszerny poradnik w formacie PDF pt. „Jak oszczędzać energię w domu” i inne ciekawostki, które można wykorzystać podczas lekcji

1

- www.dobryklimat.onet.pl - „Mapa Świata 2050” – ciekawa i zapadająca w pamięć aplikacja promująca kampanię WWF Polska pt. „Zróbmy dobry klimat”
- www.klimatdlaziem.pl - doskonały portal o zmianach klimatu prowadzony przez Fundację Nasza Ziemia przy wsparciu firmy Vattenfall pełna praktycznych rad co każdy człowiek samodzielnie może zrobić dla ochrony klimatu w domu, podczas podróży czy zakupów
- www.mycarboonfootprint.eu/pl - strona, która umożliwia wyliczenie ile dwutlenku węgla wytwarza każdy człowiek swoim stylem życia; warto skorzystać i uświadomić sobie jak każdy zanieczyszcza klimat
- www.timetolead - oficjalna strona europejskiej kampanii prowadzonej między innymi przez WWF i Greenpeace na rzecz powstrzymania ocieplenia klimatu; zawiera dużo ciekawych i rzetelnych informacji w 6 językach, także w polskim
- www.topten.info.pl - zawiera porównanie zużycia energii przez domowe sprzęty AGD, pomoże wybrać energooszczędne sprzęty do domu od żarówek do pralki
- www.recykling.pl - wortal zawiera aktualne i wiarygodne informacje dotyczące gospodarki odpadami, selektywnej zbiórki i recyklingu; serwis prowadzony przez FUNDACJĘ Nasza Ziemia
- www.pzr.org.pl - strona pełna relacji z ciekawych działań na rzecz ochrony klimatu; pomysły można wykorzystać podczas działań z młodzieżą np. podczas happeningu
- www.eko.org.pl - serwis poświęcony wielu aktualnym zagadnieniom ekologicznym
- www.edukacja.ekoprojekty.pl - baza sprawdzonych praktyk z zakresu edukacji ekologicznej; zawiera także pomysły na projekty edukacyjne dotyczące zmian klimatu; warto korzystać ze sprawdzonych doświadczeń innych
- www.csrinfo.org - strona o Społecznej Odpowiedzialności Biznesu CSR (Corporate Social Responsibility) ; zawiera Przewodnik dla Firm o zmianach klimatu w formacie PDF; ciekawe informacje z poradnika warto wykorzystać jako studium przypadku podczas dyskusji czy debaty szkolnej
- www.koba.com.pl - oficjalna strona największej polskiej firmy Koba Organizacja Odzysku S.A. zajmującej się odzyskiwaniem różnego rodzaju surowców wtórnych; zawiera ciekawe materiały edukacyjne
- www.reba.pl - oficjalna strona firmy Reba Organizacja Odzysku S.A. zajmującej się zbiórką i odzyskiem baterii oraz akumulatorów; zawiera ciekawe materiały edukacyjne
- www.ecoserwis.pl - oficjalna strona firmy zajmującej się odzyskiem aluminium i szkła
- www.wodapitna.pl - oficjalna strona poświęcona kampanii wodnej Polskiej Akcji Humanitarnej; zawiera ciekawe materiały edukacyjne dla nauczycieli i uczniów oraz wartościową grę symulacyjną pt. „W poszukiwaniu wody”
- www.ios.edu.pl - strona Instytutu Ochrony Środowiska. Portal dostępny w dwóch wersjach językowych (polska i angielska), informacje tam zawarte dotyczą ochrony środowiska, badań związanych z czynnikami wpływającymi na środowisko.

- www.imgw.pl/index.php - oficjalna strona Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej. Jest źródłem wiedzy na temat polskiej meteorologii i hydrologii. Strona dostępna w języku polskim.

Spis linków w języku angielskim:

- www.unfccc.int - oficjalna strona Sekretariatu Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (United Nations Framework Convention on Climate Change) – zawiera oficjalne dokumenty przyjmowane przez COP i MOP, stanowiska stron Konwencji i Protokołu przesyłane do Sekretariatu UNFCCC, oraz inne ważne dane. Jest to najbardziej rzetelne internetowe źródło informacji na temat Konwencji i Protokołu z Kioto. Strona jest w języku angielskim.
- www.ipcc.ch - oficjalna strona Międzyrządowego Panelu Zmian Klimatu (Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC) – struktury opiniodawczej utworzonej przez Światową Organizację Meteorologiczną (World Meteorological Organization-WMO) - zawiera ciekawe materiały dotyczące zmian klimatu w języku angielskim
- www.combatclimatechange.org - oficjalna strona tzw. Inicjatywy 3C (Combat Climate Change) czyli globalnej grupy opiniotwórczej zrzeszającej 57 największych wielonarodowych korporacji jak np. Vattenfall, General Electric, AIG, Citigroup, BP, Siemens, Hitachi i inne - zawiera ciekawe materiały dotyczące zmian klimatu w języku angielskim
- www.wmo.int/pages/index_en.html - oficjalna strona Światowej Organizacji Meteorologicznej (World Meteorological Organization) – zawiera informacje dotyczące pogody, klimatu i hydrologii i źródeł wody pitnej, ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Strona występuje w językach oficjalnych Narodów Zjednoczonych.
- www.noaa.gov - strona Departamentu Handlu Stanów Zjednoczonych Ameryki dotycząca gospodarki oceanicznej i atmosferycznej (National Oceanic and Atmospheric Administration United States Department of Commerce) – strona skupiająca wszystkie stanowe organizacje związane z ochroną środowiska, klimatem i ochroną oceanu. Strona w języku angielskim.
- www.europa.eu/pol/env/index_pl.htm - portal Unii Europejskiej. Na stronie znajdują się informacje dotyczące ochrony środowiska, akty prawne, informacje o działalności UE. Strona częściowo przetłumaczona na polski, językiem dominującym jest angielski.
- www.iisd.ca/process/climate_atm.htm - strona Międzynarodowego Instytutu do spraw Zrównoważonego Rozwoju (International Institute for Sustainable Development – IISD). W portalu znajdują się informacje dotyczące zrównoważonego rozwoju, bioróżnorodności, ochrony środowiska, przeciwdziałaniu zmianom klimatu.

Wartościowe publikacje dotyczące zmian klimatu:

- „Ocena efektywności edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju- sposoby podejścia i strategie wdrażania” – A. Kalinowska; Wyd. Instytut na Rzecz Ekorozwoju; Warszawa 2006
- „Dzielenie się światem zrównoważony sposób życia i globalnie sprawiedliwy dostęp do zasobów naturalnych w XXI wieku”- M.Carley, P. Spapens; Wyd. Instytut na Rzecz Ekorozwoju; Warszawa 2000

-
- „Ekologia-wybór na nowe stulecie” - A. Kalinowska; Agencja reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzczuk; Warszawa 2002
 - „Odpady-problem współczesnej cywilizacji” – J.Borkiewicz; Wyd. Eko-Press; Klicze 1998
 - „Raport o stanie świata” – L.R. Brown; Wyd. Książka i Wiedza; Warszawa 2004
 - „Gospodarka ekologiczna. Na miarę Ziemi.” – R. Brown; Wyd. Książka i Wiedza; Warszawa 2003
 - „Ochrona środowiska. Księga eko-testów do pracy w szkole i w domu” – M. Hafner; Wyd. PKE; Kraków 1993

Ministerstwo Środowiska

Załącznik 2

Aktywne metody nauczania

Debata szkolna

Przykładowy tytuł debaty: „Ochrona klimatu w naszych rękach”

Debata szkolna obejmuje najwięcej form i metod nauczania od pracy samodzielnej i w grupach, poprzez analizę tekstów źródłowych, po przygotowanie prezentacji, umiejętność argumentacji itp.

Warto współpracować przy projekcie debaty z nauczycielami innych przedmiotów, co zapewni uczniom poznanie pracy metodą projektu (zagadnienie debaty obecne na wielu przedmiotach) a dodatkowo pozwoli zaoszczędzić uczniom czas poza szkołą.

Debata szkolna składa się z 3 etapów:

- Przygotowanie do debaty,
- Przeprowadzenie debaty,
- Podsumowanie i ocena debaty.

W pierwszej fazie określa się obowiązujące wszystkich zasady, a następnie przedstawia się tezę debaty. Powinna ona dotyczyć problemu istotnego i takiego, który wywołuje różnicę zdań. Uczniowie w stosunku do sformułowanej tezy mogą jej bronić lub negować.

Elementy debaty:

- **teza debaty** - ważne jest właściwe zrozumienie tezy, ścisłe trzymanie się tematu debaty, branie pod uwagę różnych aspektów omawianej sprawy - np. politycznego, społecznego, moralnego, psychologicznego; dostrzeganie niedociągnięć przeciwnika w interpretacji tezy,
- **strategia argumentacji** - ważne jest udowodnienia lub przeforsowania własnego stanowiska, przewidzenie strategii strony przeciwnej, polecana jest strategia rozpoczynania od najsilniejszego elementu,
- **linia argumentacji** - ważny jest logiczny sposób łączenia argumentów w całość, współgranie argumentów i cech osobowościowych mówcy,

- **argumenty** - ważne jest stosowanie różnego rodzaju argumentów, uwzględniających przewidywane kontrargumenty strony przeciwnej, wykorzystywanie sądów autorytetów w omawianej materii, wskazana jest niezbyt duża liczba argumentów,
- **kontrargumenty** - ważna jest analiza argumentów przeciwnika pod kątem wykorzystania ich przez siebie lub obalanie podstawowego argumentu przeciwnika, szukanie "pięty achillesowej" przeciwnika lub antycypacja - uprzedzanie własnymi argumentami działań strony przeciwnej,
- **dowody** - ważne jest nie mylenie dowodów z argumentami, ścisłe powiązanie ich z argumentami, które powinny wzmocniać, oraz odnoszenie dowodów do konkretnych przykładów, znanych większości uczestników debaty.

Jak zorganizować debatę?

1. Wyjaśnienie uczniom założeń debaty
2. Wspólne ustalenie tematu i terminu debaty i terminarza prac (wystarczy 2-3 tygodnie na przygotowanie debaty)
3. Podział zainteresowanych uczniów na zespoły zadaniowe

Liczba członków poszczególnych zespołów zależy od wielkości klasy. Najlepiej sprawdzają się zespoły 3-4 osobowe (z liderem wybieranym wewnątrz każdej grupy przez członków zespołu)

Konieczne do sprawnej organizacji debaty są następujące zespoły:

- **zespół ds. promocji** – odpowiada za: przygotowanie i wysyłkę zaproszeń; przygotowanie i rozmieszczenie plakatów i ulotek na terenie szkoły i w miejscach użyteczności publicznej zlokalizowanych w pobliżu szkoły np. urzędy, apteka, poczta, sklepy itp.; zrobienie rozgłosu wokół wydarzenia np. poprzez radiowęzeł szkolny; dekorację sali/miejsca, gdzie będzie odbywać się debata szkolna;
- **zespół merytoryczny „eko-specjalistów”** – odpowiada za przygotowanie zagadnień do dyskusji; wybór specjalistów spoza społeczności szkolnej tj. gości-ekspertów w temacie debaty; przygotowanie pytań do wywiadów i przeprowadzenie wywiadów; ściśle współpracuje z zespołem ds. promocji przy opracowaniu treści ulotek i plakatów; zespół wybiera też moderatora, który będzie prowadził całą debatę
- **zespół ds. organizacji** – odpowiada za przygotowanie odpowiedniego wyposażenia miejsca debaty np. zapewnienie stołu prezydialnego, mównicy, krzeseł i ławek dla uczestników; sprzętu nagłaśniającego tj. mikrofonów i kolumn; rzutnika multimedialnego i laptopa; flipchartu i innego sprzętu w zależności od potrzeb zgłoszonych przez zespół merytoryczny; zorganizowanie poczęstunku zwłaszcza dla zaproszonych gości (zwykle zapewnia to sklepik szkolny na zasadzie porozumienia)

Dobrze jak nad pracą tych wszystkich zespołów czuwa **Koordinator Debaty** (chętny uczeń), który pilnuje terminarza prac i pomaga w rozwiązywaniu trudności.

Poszczególne etapy debaty:

- Powitanie, w które zawiera przypomnienie tematu debaty,
- Moderator czyli prowadzący debatę zapoznaje uczestników z zasadami debaty,
- Rozpoczęcie debaty,
- Podsumowanie przez moderatora.

Uwaga! Na kolejnej lekcji po debacie warto wspólnie z uczniami podsumować debatę od fazy przygotowań aż po przeprowadzenie.

Kampania

Przykładowy temat: „Przyjazny klimat” (czyli co nastolatek może zrobić dla klimatu)

1. Wyjaśnienie uczniom celu kampanii
2. Wspólne ustalenie:
 - Celu kampanii np. co nastolatek może zrobić dla klimatu
 - Terminu kampanii tj. czasu trwania (najlepiej okres:1-3 miesiące)
 - Zasięgu tj. teren szkoły czy też poza szkołą np. teren dzielnicy
 - Listy działań w ramach kampanii
 - Harmonogramu poszczególnych działań
 - Osób odpowiedzialnych za poszczególne działania
3. Podział zainteresowanych uczniów na zespoły zadaniowe

Liczba członków poszczególnych zespołów zależy od wielkości klasy. Najlepiej sprawdzają się zespoły 3-4 osobowe (z liderem wybieranym wewnątrz każdej grupy przez członków zespołu)

Konieczne do sprawnej organizacji kampanii są następujące zespoły:

- zespół ds. oszczędzania energii elektrycznej – odpowiada za: przygotowanie, realizację i podsumowanie działań promujących oszczędzanie energii elektrycznej
- zespół ds. oszczędzania energii cieplnej – odpowiada za: przygotowanie, realizację i podsumowanie działań promujących oszczędzanie energii cieplnej
- zespół ds. konsumenta przyjaznego dla klimatu – odpowiada za: przygotowanie, realizację i podsumowanie działań promujących zachowania konsumenckie przyjazne klimatowi
- zespół ds. odzysku surowców – odpowiada za: przygotowanie, realizację i podsumowanie działań promujących odzyskiwanie surowców np. makulatury; butelek, baterii itp.

- **zespół ds. transportu przyjaznego dla klimatu** – odpowiada za: przygotowanie, realizację i podsumowanie działań promujących środki transportu przyjazne dla klimatu np. chodzenie pieszo, rower czy publiczne środki transportu jako mniejsze zło niż rodzinne samochody

Oczywiście może być dowolna ilość zespołów, zależy to wyłącznie od inwencji uczniów.

Dobrze przygotowana kampania angażuje całą społeczność szkoły i często osoby spoza szkoły np. członków rodzin uczniów kiedy zbierają w domu baterie czy też zwracają uwagę na wyłączanie światła czy oszczędzanie wody.

Warto, aby stałą pomocą formalną uczniom służył wyznaczony nauczyciel. Jest to istotna kwestia w sytuacji podpisywania umów na wynajem np. pojemników do segregacji czy zbierania baterii. Może to zrobić tylko osoba pełnoletnia.

Uwaga! Podsumowanie kampanii na forum szkoły np. podczas apelu; można też na finał kampanii zorganizować debatę szkolną (inna klasa szkolna odpowiedzialna za przygotowanie debaty). Warto publicznie pochwalić zaangażowanych uczniów co zachęci innych do aktywnego udziału w podobnych akcjach.

Analiza argumentów „za i przeciw” – dyskusja klasowa zwana często „mini debatą”

Przykładowy tytuł: „Ta strona uważa, że nie może nic zrobić dla ochrony klimatu”

Dobra forma na 45 minutową lekcję. Warto zrobić wcześniej lekcję wprowadzającą wtedy są ciekawsze argumenty obu stron.

Przykładowy temat: „Ta strona uważa, że nie może nic zrobić dla ochrony klimatu”

Jest to metoda, która może ułatwić podjęcie decyzji, ale przy jej pomocy można także rozważyć określoną sytuację bez dokonywania wyboru. W klasie często wykorzystujemy ją dla spojrzenia na ten sam problem, często kontrowersyjny, z dwu różnych stron. Zadaniem uczniów jest zaprezentowanie w mądry i przyjazny sposób argumentów “za” i “przeciw” oraz przy ich pomocy przekonanie do swoich poglądów. Chodzi o to, aby uczniowie nauczyli się dyskutować o spornych kwestiach; zdobyli umiejętność aktywnego słuchania, umieli oddzielić problemy od ludzi, potrafili wyrażać swoje poglądy bez prowokowania i atakowania, zwłaszcza personalnego. Z pewnością dobrze jest wcześniej ustalić z uczniami pewne reguły, jakimi powinna się rządzić dobra, budująca dyskusja. Każda grupa musi mieć taki sam łączny czas wypowiedzi. Wprowadzając tę metodę nie należy narzucać uczniom swojego punktu widzenia, nie należy też poddawać krytyce ich subiektywnych poglądów.

Sposób przeprowadzenia:

1. Nauczyciel dzieli klasę na 2 grupy (jeżeli w danej sprawie może być więcej stanowisk, to grup będzie odpowiednio więcej). Można pozwolić, aby uczniowie sami się podzielili, można podzielić ich losowo. Czasami dobrze jest poprosić o zajęcie stanowiska w danej kwestii i powiedzieć, aby reprezentowali w dyskusji postawy przeciwne do tych, do jakich skłaniają się rzeczywiście. Uściślamy temat debaty oraz ustalamy czas na przygotowanie argumentów (ok. 15 min.). Uczniowie mogą zapisywać argumenty na dużych arkuszach

papieru i później przykleić je taśmą do ściany lub tablicy, aby łatwiej im było je przedstawić.

2. Nauczyciel informuje klasę, że grupy otrzymają głos na przemian trzykrotnie (po 5 min.). Można zwrócić uwagę uczniom na to, że każda przygotowana przez nich teza, może zostać zakwestionowana przez drugą grupę kontr tezą. Dobrze jest więc, aby przewidzieli argumenty strony przeciwnej, a także uważnie słuchali, by umieć w swoich wypowiedziach odwołać się do tego, co powiedzieli koledzy.
3. Nauczyciel daje sygnał do rozpoczęcia debaty, udziela głosu oraz mierzy czas. W tej roli może go zastąpić wylosowany uczeń.
4. Jeżeli debata ma na celu tylko zaprezentowanie przeciwstawnych argumentów, po dyskusji należy ocenić ich jakość i siłę przekonywania. Dobrze jest jednak kończąc lekcję spróbować pogodzić obie grupy i pomóc im znaleźć płaszczyznę porozumienia. Można poprosić, aby każda z grup spróbowała znaleźć wśród argumentów strony przeciwnej chociaż jeden, który jest w stanie bez zastrzeżeń zaakceptować.

Symulacje

Przykład symulacji: spotkanie Prezydenta RP i jego zespołu doradczego ds. zmian klimatu z Ministrem Środowiska i jego zespołem ds. zmian klimatu

Dzięki tej metodzie uczniowie uczestniczą w symulowanym wydarzeniu odgrywając role autentycznych postaci. Przedstawiane wydarzenia mają związek z rzeczywistością, naśladują bądź odtwarzają realia. Uczeń nie ma napisanego tekstu, który miałby wygłosić. Dostaje jedynie krótką charakterystykę postaci do odegrania i dość dokładny opis okoliczności, w jakich postać tą należy umiejscowić. Na podstawie tych materiałów oraz własnej wiedzy dotyczącej wycinka rzeczywistości, który symulacja ma odtwarzać, uczniowie swobodnie interpretują zdarzenia, dając upust swej wyobraźni. Nauczyciel bądź wskazany przez niego uczeń pełni rolę obserwatora i notuje uwagi dotyczące zachowań poszczególnych uczestników symulacji. Bardzo dobre efekty daje powtórzenie tej samej symulacji, ze zmianą przy podziale ról. Podsumowaniem całej gry będzie omówienie i próba wyjaśnienia poszczególnych motywacji zachowań postaci biorących w niej udział. Należy pamiętać o wyprowadzeniu uczniów z ról przed zakończeniem lekcji.

Drama

Przykładowy temat dramy: podział klasy na dwa obozy:

- I obóz uważa, że warto podejmować indywidualne działania np. w swoim domu na rzecz ochrony klimatu
- II obóz uważa, że to nic nie da i nie pomoże powstrzymać zmian klimatu

Drama jest formą w pełni świadomie przygotowanej improwizacji, którą opiera się na określonym temacie zawierającym konflikt. Zjawisko konfliktu wydobywa istnienie nastroju i atmosfery, co w naturalny sposób stwarza możliwości przeżywania. W dramie wykorzystuje się zmysły, wyobraźnię, ruch, mowę. Najbardziej istotne jest w niej autentyczne przeżycie emocji odgrywanej postaci. Drama nie jest inscenizacją, ani teatrem, ale jest działaniem w fikcyjnej

sytuacji, budowaniem doświadczeń w zaaranżowanym przez nauczyciela wycinku rzeczywistości. W dramie nie ma publiczności, wszyscy biorą w niej udział. Ważne jest, aby nauczyciel był także uczestnikiem dramy. Całą uwagę kierujemy w dramie na cel, którym jest zrozumienie cudzych przeżyć i emocji, nieważne są zaś uzdolnienia aktorskie uczniów. Drama przyczynia się do bogatego rozwoju wewnętrznego uczniów, uczy koncentracji na sobie i innych, wykorzystuje zmysły, rozwija kreatywność, dodaje pewności siebie i pobudza inwencję.

Sposób przeprowadzenia:

Nauczyciel proponuje temat, który niesie jakiś konflikt czy problem. Razem z uczniami aranżuje wnętrze klasy - może to być kilka rekwizytów, jakieś elementy skromnej dekoracji. Krótco przedyskutowują wspólnie temat, dzieląc się doświadczeniami. Następnie rozpoczyna się gra, którą można na każdym etapie przerwać i przeanalizować. Ważne, by uczniowie poznali motywy, jakimi kierują się ludzie w swoim postępowaniu, w jaki sposób reagują na określone zachowania innych. W edukacji obywatelskiej najszerze zastosowanie ma drama społeczna, która odwołuje się do bezpośrednich doświadczeń uczniów. Dzięki niej uczniowie mogą poznać różne aspekty życia codziennego i rozwijać świadomość społeczną.

Metaplan

Przykład wykorzystania: podsumowanie dyskusji lub symulacji

Metaplan jest plastycznym zapisem dyskusji prowadzonej przez uczestników zajęć, którzy dyskutują na określony temat. Podczas dyskusji prowadzonej w grupach powstaje jednocześnie plakat, który jest skróconym, graficznym zapisem. Metoda metaplanu jest stosowana przy omawianiu kontrowersyjnych, trudnych spraw oraz przy rozwiązywaniu konfliktów. Polega ona jednak nie na wskazaniu, kto ma rację, a na przedstawieniu wielu aspektów danego problemu. "Prawda często leży pośrodku" i celem użycia metaplanu jest spokojne rozważenie zagadnienia i skoncentrowanie się przede wszystkim na poszukiwaniu (bez konieczności znalezienia!) wspólnego rozwiązania. Uczestnicy zajęć zastanawiają się, analizują problem, próbują go ocenić, formułują opinie i sądy, proponują różne rozwiązania. Sposób przeprowadzenia (praca w grupach):

1. Nauczyciel przedstawia problem, który będzie przedmiotem dyskusji;
2. Dzieli klasę na 4-6 osobowe grupy;
3. Każda grupa otrzymuje przygotowane wcześniej przez nauczyciela materiały:
 - jeden arkusz szarego papieru
 - jedną CHMURKĘ (kartka kserograficznego papieru kolorowego) - do zapisania tematu dyskusji
 - około 10 kółek, 10 trójkątów i 20 owali (wyciętych z papieru innego koloru) – do zapisywania odpowiedzi,
 - około 10 prostokątów - do zapisywania wniosków (inny kolor papieru),
 - taśmę do przyklepania (najlepiej tzw. taśma malarska, nie niszczy ścian i nie zostawia śladów), kolorowe flamastry.

4. Nauczyciel ustala limit czasu na wykonanie zadania (ok. 30 min.), Uczniowie dyskutując tworzą plakat wg wzoru. Wszystkie elementy tj. temat, odpowiedzi, wnioski mają określone miejsce na plakacie. Jeżeli zajdzie taka potrzeba, wnioski można podzielić na "zależne" i "niezależne od nas". Zapisywane treści powinny być zaakceptowane przez całą grupę.
5. Reprezentanci grup przedstawiają plakaty; odpowiadają na pytania pozostałych uczniów, udzielają wyjaśnień. W trakcie omawiania mogą nastąpić zmiany, niektóre kartki mogą zostać inaczej zapisane, wymienione, wycofane, bądź przesunięte do innego obszaru.

W trakcie prezentacji nauczyciel pełni jedynie rolę obserwatora.

Podsumowanie

Nauczyciel wspólnie z całą klasą zbiera wnioski ze wszystkich plakatów, omawia efekty pracy grup. O ile jest to konieczne można wypracować wspólne wyniki dyskusji. Sposób przeprowadzenia (praca z całą klasą):

Przymocowujemy na tablicy 1 arkusz dużego szarego papieru;

W CHMURCE (wyciętej z białej kartki) zapisujemy temat, problem do rozważenia przyklejamy ją na środku arkusza;

W odpowiednich miejscach wg wzoru zapisujemy na plakacie pytania:

- JAK JEST?
- JAK POWINNO BYĆ?
- DLACZEGO NIE JEST TAK, JAK POWINNO BYĆ?

W prawym dolnym rogu plakatu umieszczamy napis WNIOSKI;

Do dyspozycji uczniów dajemy kolorowe karteczki (w czterech kolorach, ok. 10 z każdego koloru),

Uczniowie zapisują na karteczkach odpowiedzi na 3 postawione pytania i kolejno umieszczają je na plakacie. Następnie formułują wnioski, które znajdują się na plakacie. Można poprosić uczniów, aby w ramach pracy domowej przeanalizowali wnioski i zapisali je w formie własnych przemyśleń.

Burza mózgów

Przykład wykorzystania: wprowadzenie do dyskusji, symulacji lub dramy

Burza mózgów jest techniką twórczego myślenia pomocną w poszukiwaniu nowych oryginalnych rozwiązań poprzez wyzwolenie indywidualnych możliwości umysłowych. Zasady burzy mózgów są proste. Zaprasza się grupę ludzi, przedstawia problem i każdy z nich prezentuje pomysły na to, jak go rozwiązać. Sesja nie powinna być długa - maksimum 45 minut. W czasie sesji nikt nie komentuje prezentowanych pomysłów oraz nie ocenia ich wartości, mogą być jak najbardziej szalone. Technika powinna angażować wszystkich, dając każdemu możliwość nieskrępowanej wypowiedzi.

Sposób przeprowadzenia:

1. Przed rozpoczęciem zajęć prowadzący wybiera temat oraz dobiera uczestników, wyjaśnia grupie znaczenie burzy mózgów i następujące zasady:
 - celem jest ilość; im więcej pomysłów - tym większa szansa, że znajdą się wśród nich dobre, które można będzie poddać dalszej "obróbce";
 - pozwól szaleć wyobraźni; nie odrzucaj pomysłów tylko dlatego, że nie pasują do ogólnie przyjętych schematów, każdy pomysł może prowadzić do rozwiązania; buduj w oparciu o pomysły innych; niech będą dla Ciebie inspiracją, warto łączyć i ulepszać pomysły innych, bo to rozwija współpracę w grupie i daje lepsze efekty; krytyka jest niepożądana, wstrzymaj się z oceną - na to przyjdzie czas
 - pomysłów się nie ocenia w pierwszej fazie;
2. Prowadzący wyznacza sekretarza, który spisuje pomysły. Daje sygnał rozpoczęcia. W czasie sesji twórczego myślenia utrzymuje luźny porządek, zachęca wszystkich do czynnego uczestnictwa, zapobiega zdominowaniu grupy przez jedną osobę. Reaguje natychmiast, gdy łamane są zasady. Sesja trwa tak długo, dopóki uczniowie mają pomysły.
3. Po krótkiej przerwie - niezbędnej, by uczestnicy mogli przestawić się z myślenia twórczego na myślenie krytyczne - następuje faza porządkowania i rozwijania pomysłów (listę pomysłów można skopiować i rozdać uczestnikom). Po wstępnym pogrupowaniu pomysłów uczestnicy kolejno je analizują, wybierając i dopracowując w szczególności te, które wydają się prowadzić do rozwiązania problemu. Pomysły nierealne, zbyt trudne do zastosowania, zbyt kosztowne zostają odrzucone.
4. Podsumowując pracę grupy prowadzący może zapytać uczestników, czy w czasie poszukiwania rozwiązań współdziałali ze sobą. Jeśli sesja nie przyniosła rozwiązania problemu, należy przedyskutować z grupą, dlaczego tak się stało.

Ministerstwo Środowiska

Scenariusz lekcji dotyczący zmian klimatu

Przedstawiony poniżej scenariusz nadaje się do wykorzystania na bardzo zróżnicowanym poziomie edukacyjnym. Wybór zagadnień dydaktycznych i formy prezentacji zależy wyłącznie od poziomu wiedzy uczniów (danej klasy lub zbiorowości szkolnej) oraz chęci uczniów do włączenia się w aktywne formy uczenia się.

Założeniem nadrzędnym scenariusza jest unikanie uczenia na sucho, tj. w formie wykładu nauczyciela bez wykorzystania pomocy dydaktycznych i aktywnego zaangażowania uczniów. Dodatkowo poprzez „aktywne włączanie” młodzieży w proces dydaktyczny zyskujemy zainteresowanych i zaangażowanych odbiorców treści dydaktycznych. Tą aktywność dodatkowo wzbogaca praca metodą projektów i współpraca z nauczycielami innych przedmiotów.

Zmiany klimatu jako zagadnienie interdyscyplinarne.

Zmiany klimatu jako zagadnienia, w które może angażować uczniów na wielu przedmiotach a nie tylko podczas lekcji biologii czy geografii.

Poniżej przedstawiamy kilka propozycji, które można dowolnie rozszerzać i modyfikować:

- Język obcy: analiza i tłumaczenie tekstu źródłowego dotyczącego zmian klimatu w danym języku np. angielskim, niemieckim;
- Wiedza o Społeczeństwie: przygotowanie rankingu proekologicznych pracodawców; świadomy konsument a wybór naturalnych produktów oraz ich przetwarzalnych opakowań;
- Język polski: zmiany klimatu to doskonały temat na wiersz lub esej
- Historia: np. dzieje opakowań i żywności od lat 30-tych do współczesności, dzieje modyfikacji żywności oraz porównanie zmian, które zaszły w porównaniu naturalnych produktów z modyfikowanymi
- Matematyka: nauka obliczenia emisji dwutlenku węgla przez różne urządzenia. Zachęcamy do korzystania ze specjalnie opracowanego kalkulatora, który jest dostępny na stronie KlimatDlaZiemi.pl (dokładny link: <http://www.klimatdlaziemi.pl/index.php?id=207&lng=pl>)
- Fizyka: np. ekologiczne środki transportu czy alternatywne źródła energii jako tematyka zadań tekstowych
- Chemia: efekt cieplarniany w doświadczeniach

- Informatyka: przygotowanie prezentacji multimedialnych o zmianach klimatu; opracowanie graficzne broszur informujących o sposobach ochrony klimatu
- Muzyka: omówienie kwestii dotyczącej tego, który z instrumentów jest najbardziej ekologiczny i dlaczego
- Plastyka: przygotowanie plakatów promujących idee ochrony klimatu
- Sztuka: przygotowanie i przeprowadzenie happeningu promującego ochronę klimatu
- Zajęcia praktyczne: wykonywanie projektów prostych urządzeń elektronicznych ograniczających zużycie energii cieplnej lub elektrycznej (propozycja zwłaszcza dla technikum o profilu elektrycznym lub elektronicznym- może to być z powodzeniem główna tematyka prac dyplomowych uczniów)-warto, bo wiele Firm i Uczelni wyższych organizuje konkursy w tej tematyce np. firma Schneider Electric Polska czy Wydział Elektroniki Politechniki Warszawskiej.

Zachęcamy, aby nauczyciele wszystkich przedmiotów włączyli się w realizację tematyki związanej z przyszłością życia na Ziemi. Z całą pewnością każdy nauczyciel znajdzie zagadnienie związane z jego przedmiotem, zawsze o pomoc i inspirację można zapytać uczniów.

Temat: Przykłady do wyboru:

- Nasz klimat w moich rękach.
- Wspólnie stwórzmy klimat dla przyszłości.
- Ty też masz wpływ na zmianę klimatu.
- Moja rola w ograniczeniu zmian klimatu.
- Aktywnie działam przeciw zmianom klimatu

Terminy, które warto uwzględnić przy planowaniu lekcji o tej tematyce:

- 1-12 grudnia 2008 – data Międzynarodowej Konferencji Klimatycznej COP14
- 21 marca 2009 – Pierwszy Dzień Wiosny
- 22 marca 2009 – Światowy Dzień Wody
- 23 marca 2009 – Światowy Dzień Meteorologii
- 1-7 kwietnia 2009 – Tydzień Czystości Wód
- 22 kwietnia 2009 – Dzień Ziemi
- 5 czerwca 2009 – Światowy Dzień Ochrony Środowiska
- 6 czerwca 2009 – Światowy Dzień Bez Samochodu
- 16 września 2009 – Międzynarodowy Dzień Ochrony Warstwy Ozonowej
- 16-18 września 2009 – Sprzątanie Świata

- 22 września 2009 – Europejski Dzień Bez Samochodu
- 14 października 2009 – Międzynarodowy Dzień Zmniejszania Skutków Klęsk Żywiolowych
- 18 października 2009 – Światowy Dzień Monitoringu Wód

Cele dydaktyczne:

- Wyjaśnienie zagrożeń wynikających ze zmian klimatu w skali świata i lokalnej społeczności;
- Zachęcanie do podejmowania konkretnych działań w najbliższym otoczeniu na rzecz ochrony klimatu Ziemi;
- Doskonalenie umiejętności zdobywania wiarygodnych informacji, np. poprzez media, dotyczących zmian klimatu;
- Rozwój umiejętności społecznych dzięki wyjściu poza tradycyjne formy nauczania (np. wywiad z zaproszonym gościem podczas debaty szkolnej)

Oczekiwane osiągnięcia ucznia:

- Wymienia przyczyny zmian klimatu;
- Wyjaśnia skutki zmian klimatu dla przyszłości życia na Ziemi
- Proponuje rozwiązania, jak każdy człowiek indywidualnie może chronić klimat
- Stosuje sprawdzone metody ochrony klimatu w swoim życiu codziennym
- Angażuje rówieśników i społeczność lokalną w działania przeciw zmianom klimatu

Czas trwania:

- 45 minut lub ich wielokrotność (zwłaszcza w przypadku wydarzenia ogólnoszkolnego)

Metody i formy pracy:

- praca indywidualna i w grupach
- praca samodzielna z tekstem źródłowym
- prezentacja multimedialna; poster; plakat; urządzenia elektroniczne (głównie technikum)
- hasła; wiersze; piosenki
- studium przypadku „case study”

- symulacje
- debata szkolna
- wywiad na żywo
- happening
- krótki film kręcony z komórki

Materiały dydaktyczne:

- teksty źródłowe i inne pomoce tematyczne przygotowane przez instytucje państwowe, organizacje pozarządowe i firmy (Załącznik 1)
- mapy ścienne Świata i Europy; atlasy geograficzne (w posiadaniu każdej placówki szkolnej)
- dodatkowe środki finansowe np. na materiały do przygotowania happeningu czy organizacji debaty szkolnej – konkursy grantowe dla szkół Fundacji Nasza Ziemia www.naszaziemia.pl/konkursgrantowy organizowany w każdym roku szkolnym z bardzo prostymi wnioskami
- forma aktywnego nauczania dobrana przez nauczyciela odpowiednio do możliwości intelektualnych, zasobu wiedzy i stopnia zaangażowania uczniów (opis zalecanych metod z dokładnymi instrukcjami przygotowania i przebiegu (Załącznik 2)
- przewodnik dla nastolatka „Bądź eko-trendi” / „Jestem przyjazny dla klimatu” (Załącznik 3)
- pomoce multimedialne przygotowane przez agencję reklamową załączone do Scenariusza

Przebieg lekcji:

Część wstępna:

1. Podanie uczniom tematu lekcji i zapoznanie z jej celami
2. Przedstawienie przez nauczyciela założeń wybranej metody aktywnej

Część główna:

1. Przeprowadzenie lekcji w oparciu o wybraną metodę aktywną

Przykładowe tematy lekcji w ramach poszczególnych metod:

- Debata szkolna: „Ochrona klimatu w naszych rękach- czy rzeczywiście?”
- Dyskusja klasowa: „Ta strona uważa, że nie może nic zrobić dla ochrony klimatu”
- Kampania: „Przyjazny klimat”

- Symulacja: spotkanie Prezydenta RP i jego zespołu doradczego ds. zmian klimatu z Ministrem Środowiska i jego zespołem ds. zmian klimatu
- Drama: dwa obozy: I obóz uważa, że warto podejmować indywidualne działania np. w swoim domu na rzecz ochrony klimatu a II obóz uważa, że to nic nie da i nie pomoże powstrzymać zmian klimatu to jest najbardziej efektywna forma dyskusji

Podsumowanie:

- Debatę podsumowuje moderator
- Kampanię dobrze podsumować podczas apelu lub innego wydarzenia na forum szkoły
- Metaplan to dobra metoda podsumowania dyskusji, symulacji i dramy
- Burza mózgów nadaje się do wprowadzenia uczniów w dyskusję, symulację lub dramę

Praca domowa:

Przykładowe możliwości do wyboru:

- Przygotowanie posteru do sali szkolnej prezentującego w dowolnej formie zasady „Bądź eko-trendi”/ „Jestem przyjazny dla klimatu”
- Analiza dowolnie wybranego tekstu źródłowego i przedstawienie 10 minutowego streszczenia na forum klasy
- Przygotowanie 10-minutowej recenzji książki związanej z tematyką zmian klimatu
- Przygotowanie ulotek, plakatów czy zaproszeń (przy Debacie szkolnej i Kampanii)

PRZEWODNIK

DLA
NASTOLATKA

BĄDŹ EKO-TRENDY

LUB **12** EKO-PRZYKAZAŃ

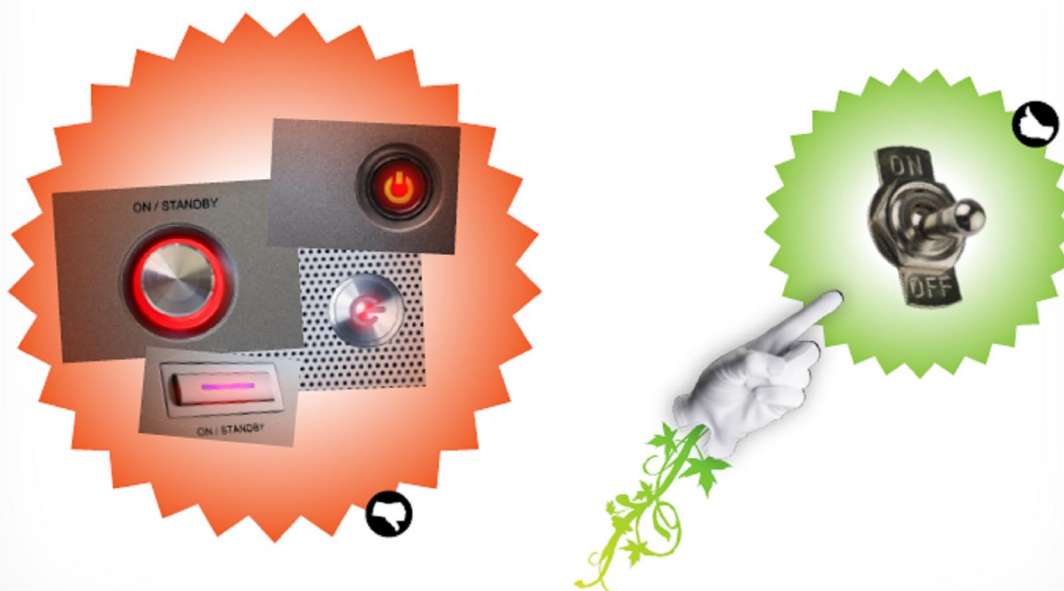
1. { GAŚ ZBĘDNE ŚWIATŁO. UŻYWAJ TEŻ ŚWIECZEK, KTÓRE TWORZĄ KLIMAT SPRZYJAJĄCY NAWIĄZYWANIU NOWYCH PRZYJAŹNI.

2. { ZMIEN SPRZĘT NA EKONOMICZNY. NOWOCZESNE GADŻETY TECHNICZNE ZUŻYWAJĄ NAWET 4-KROTNIĘ MNIJ ENERGII.

3. { WYŁĄCZAJ URZĄDZENIA, KTÓRYCH NIE UŻYWASZ W DANEJ CHWILI. TELEWIZORY, KOMPUTERY, DRUKARKI I ŁADOWNIKI MARNUJĄ MNÓSTWO ENERGII W TRYBIE CZUWANIA TZW. STAND-BY

4. { WIETRZ REGULARNIE I SZYBKO SWÓJ POKÓJ. PAMIĘTAJ, ŻE ŚWIEŻE POWIETRZE ORZEŻWIA UMYŚL I CIAŁO.

5. { ZAMIAST KĄPIELI W WANNIE WYPEŁNIONEJ GORĄCĄ WODĄ, WYBIERAJ ORZEŻWIAJĄCY PRYSZNIC.

6. DO ROBIENIA ZAKUPÓW UŻYWAJ OSTATNIO BARDZO MODNYCH TOREB EKOLOGICZNYCH. MOŻNA JE KUPIĆ NIEMAL W KAŻDYM SKLEPIE.

7. KUPUJ PRODUKTY, KTÓRYCH OPAKOWANIA ULEGAJĄ SZYBKIEMU ROZKŁADOWI LUB ZOSTANĄ PODDANE PONOWNEMU WYKORZYSTANIU. INFORMACJE O NICH ZNAJDZIESZ NA ETYKIETACH.

8. { SEGREGUJ DOMOWE ODPADY. POMOĆNE SĄ POJEMNIKI NA PAPIER, SZKŁO I PLASTIK POUSTAWIANE NA OSIEDLACH MIESZKANIOWYCH.

9. { ZUŻYTY SPRZĘT ELEKTRYCZNY I ELEKTRONICZNY ORAZ BATERIE WYRZUCAJ JEDYNIĘ DO SPECJALNYCH POJEMNIKÓW. MOŻESZ JE ZNALEŹĆ W SKLEPACH ZE SPRZĘTEM AGD.

10. { GOTUJĄC WODĘ W CZAJNIKU, NALEWAJ DOKŁADNIE TYLE WODY,
ILE W DANEJ CHWILI POTRZEBUJESZ.

11. { NAMAWIAJ RODZICÓW DO KORZYSTANIA ZE ŚRODKÓW TRANSPORTU PUBLICZNEGO,
AUTOBUSÓW I TRAMWAJÓW, KTÓRE RZADKO STOJĄ W KORKACH.

12. { DLA WŁASNEGO ZDROWIA I POPRAWY KONDYCJI FIZYCZNEJ NAJCZĘŚCIEJ
JAK TO MOŻLIWE UŻYWAJ ROWERU JAKO EKOLOGICZNEGO ŚRODKA
TRANSPORTU LUB KORZYSTAJ Z PIESZYCH SPACERÓW.

